O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ... PALATASI

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2001-yil, 30-noyabr • N50 (3635)

ЭЗГУЛИКНИНГ МАНГУ ҚЎШИҒИ

Инсониятнинг тарихий тараққиёти йўлида санъатнинг бошқа турлари қатори бадиий адабиётнинг касб этган аҳамияти, хизмати ғоятда улкандир. Эзгуликнинг жаҳолат билан муросасиз кураши, умуминсоний қадриятларни асраб-авайлаш, севги-муҳаббатнинг киши руҳини поклантирувчи кудратини васф этиш, биродарлик ва меҳроқибат адабиётнинг азалий мавзуларидан бўлиб келган. Бу мавзуларнинг мукаммал талқинларини биз жаҳон маданиятининг дурдоналари ҳисобланмиш мумтоз адабиётимиз намуналарида кўрамиз.

Ўтган XX аср бадииятида етук ижодкорлар ўз нуқтаи назарларини, асосан, инсон жумбоғига қаратдилар: инсон қалби ва онгининг қаърларида нима яширинган, унинг табиатида бунёдкорлик, яратувчилик меҳнатига даъват этувчи куч кўпроқми ёки бузғунчиликка, жаҳолатга тортувчи майллар устунроқми? Ана шу муаммолар замонавий адабиётнинг том маънодаги мавзуси бўлиб қолди. Ва бу муаммога мурожаат этган адибларимиз ўз асарларида жаҳон адабиёти тажрибаларидан илҳомланиб, бой анъаналаримиздан таъсирланиб, ўзларининг ҳукм-хулосаларини таъсирчан образлар воситасида баён этишаётир. Бундай сермазмун ижодий имконият, бадий тафаккурнинг эркин парвозига биз Истиқлол туфайли эришганимизни алоҳида таъкидлаш жоиз.

Истиқлол том маънода шахс эркинлигини таъминлайдиган, унинг ҳақ-ҳуқуқларини кафолатлайдиган адолатли жамиятга асос солди. Мамлакатимизда демократик ислоҳотларнинг амалга оширилиши ҳам мустақиллик шарофатидандир. Миллий давлатчилигимизнинг янги демократик ҳуқуқий асослари барпо этилгани ва Асосий қонунимиз – Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси қабул қилиниши билан инсон қадр-қиммати, ҳақҳуқуқ ва эркинликлари қонун ҳимоясига олинди. Зотан, Конституциямизда инсон энг мўътабар мавқега кўтарилди. Хусусан, Асосий қонунимизнинг VII боб, 22-моддасида шундай ёзиб қўйилган: ***«Ҳар ким фикрлаш, сўз ва эътиқод эркинлиги ҳуқуқига эга. Ҳар ким ўзи истаган ахборотни излаш, олиш ва уни тарқатиш ҳуқуқига эга, амалдаги конституциявий тузумга қарши қаратилган ахборот ва қонун билан белгиланган бошқа чеклашлар бундан мустаснодир.***

Фикр юритиш ва уни ифодалаш эркинлиги фақат давлат сири ва бошқа сирларга тааллукли бўлган тақдирдагина қонун йўли билан чекланиши мумкин».

Дарҳақиқат, ҳуқуқий давлатда ҳуқуқий маданиятнинг барқарор бўлиши мамлакат гуллаб-яшнаши, ҳар бир фуқаронинг тинч ва фаровон турмуш кечиришини, манфаатлар ва интилишларнинг мутаносиблигини таъмин этади. Ўзида тарихий, ҳуқуқий тажрибаларни мужассам этган, кеча, бугун ва истиқболни уйғунлаштирган Конституциямиз давлатимиз тизими дунёвийлиги ва суверенлигини асослаб, ҳар қандай ноқонуний фаолиятнинг олди олинишини кафолатлайди. ***«Конституциявий тузумни зўрлик билан ўзгартиришни мақсад қилиб қўювчи, республиканинг суверенитети, яхлитлиги ва хавфсизлигига, фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларига қарши чиқувчи, урушни, ижтимоий, миллий, ирқий ва диний адоватни тарғиб қилувчи, халқнинг соғлиғи ва маънавиятига тажовуз қилувчи, шунингдек ҳарбийлаштирилган бирлашмаларнинг, миллий ва диний руҳдаги сиёсий партияларнинг ҳамда жамоат бирлашмаларининг тузилиши ва фаолияти таъқиқланади»***, дейилади Конституциянинг XIII боб, 57-моддасида.

Давоми иккинчи бетда

МАРДЛАР ШАҲРИГА САЛОМ

Термизнинг 2500 йиллиги олдидан

Мўъжизалар ҳар хил бўлади, уларни кўрганингда ҳайратларга тушмай қололмайсан. Икки йил аввал ўзбек халқининг миллий қаҳрамони Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллиги тантаналари бўлиб ўтди. Урганч байрамона безанди. Улкан майдонда қаҳрамоннинг салобатли ҳайкали бўй чўзган. Жамоат жам, барчада кўтаринки руҳ ҳукмрон. Маъсуд шом палласи. Президент Ислом Каримов Жалолиддин Мангуберди ҳақида ёрқин нутқ ирод эта бошлади... Шу палла, ажабо, мўъжиза рўй берди: Жалолиддин Мангубердининг боши узра ёрқин юлдуз чарақлади! Осмонда эса бошқа битта ҳам юлдуз кўринмас эди. Сирли юлдуз Президент нутқи давомида ҳам, кейин бўлган катта концерт давомида ҳам қаҳрамоннинг бошидан кетмади. У гўё узоқ замонлардан ушбу издиҳомни кўришга шошилган Жалолиддиннинг порлоқ руҳи эди!

Буюк маданий меросга бой ўзбек заминида бундай ҳодисалар анъанавий тусга кириб бормоқда. Бу заминда фақат инсонларнинггина эмас, балки шаҳарларнинг ҳам шуълаафшон юлдузлари нурлар таратмоқда. Самарқанд, Бухоро, Тошкент, Хива шаҳарлари бунга мисолдир. Навбатда Термиз турибди, ундан кейин Шаҳрисабз... Барчасини идрок кўзгусига солиб кўрганингда, беихтиёр чексиз ғурурларга бериласан киши, фахру ифтихор туйғулари бутун борлиғингни чулғаб олади.

Мўътабар Ватанимиз ҳақида ёзилган китобларда Термизнинг номи, албатта, зикр этиб ўтилади. Ўнинчи асрда номаълум муаллиф томонидан битилган машҳур «Ҳудуд ул-олам» китобида Термизнинг яхши таърифи берилади, шаҳарнинг Жайҳун бўйида жойлашганлиги, ободлиги, айниқса, улкан бозорга эга эканлиги, унга Хутталон ва Чағониёндан кишилар келиб туриши баён этилади. Тарихчиларнинг фикрича, шаҳар номи «Тармастҳа» сўзидан олинган экан, бу бақтрча сўз. «Нариги соҳилдаги манзил» маъносини беради. Ҳафизи Абрў ҳам Термиз Искандар Зулқарнайн тарафидан бунёд этилган, дейди. Бу ерда, бунёд этияган эмас, балки йириклаштирилган, обод этилган дейиш, ўринлироқдир. Мўғуллар ҳужумига учраганда, шаҳар аҳли чинакам қаҳрамонлик намунасини кўрсатади. Шарафиддин Али Яздийнинг «Зафарнома»сида баён этилишича, Термиз халқининг шижоати туфайли, «Мадинат ур-рижол», яъни «Мардлар шаҳри» деб ҳам улуғланадиган бўлган.

Бошқа машҳур тарихчимиз Маҳмуд ибн Вали ўзининг «Баҳрул-асрор» («Сирлар денгизи») китобида бундай ёзади: «Термиз – Мовароуннаҳр шаҳарларидан бири, у тўртинчи иқлимда жойлашгандир. Қишлоқ ва даҳалари кўп... Бозор, мадраса ва жомеъ масжиди бор. Баланд минораси ҳам кўргулик... Бу табаррук заминдан жуда кўп шайх ва уламолар етишиб чиққанлар, жумладан, Хожа ал-Ҳаким Термизий – «Жоме ал-улум» китобининг муаллифи... Кейин Бурҳониддин, бу зот Мавлоно Румийнинг устозларидурлар. Қабрлари Термизададур... Термиз жоме масжидида кимки икки ракаат намоз ўқиса, бошқа жойда ўқилган етти юз ракаат намоз ўрнини босар эмиш...». Дарвоқе, Жалолиддин Румий «Фихи мо фихи» («Унда бори – бор») китобида ўша устози Бурҳониддин Муҳаққақ билан кечган суҳбатларини келтиради. Бу ерда жуда кўп сиймолар яшаб ўтган, масалан, Имом ат-Термизий, адиб Собир Термизий, Хожа Самандар Термизий...

Буюк Ипак йўли бўйида жойлашган Термизга жаҳонга бергисиз зотларнинг пойи-қадамлари етган. Абу Райҳон Беруний билан Абу Али ибн Синолар илм излаб шу ердан Ғазнага, Ҳиндистонга йўл олган эдилар. Ёш Алишер кўнглида орзулари жўш уриб Самарқандга бораётганида Жайҳундан Термиз ёнидаги Паттакесар гузари орқали ўтгани аниқ... Буларнинг бари Термизнинг нечоғли қадим ва табаррук шаҳар эканлигини кўрсатиб турибди.

Термиз эрамиздан аввал биринчи минг йиллик бошларида ҳукм сурган Юнон-Бақтра давлатининг йирик шаҳарларидан бири эди. Атрофдаги номларнинг ўзи тарихимиз учун калит вазифасини ўтай олади. Айритом, Далварзинтепа, Қоратепа, Чингизтепа, Тешиктош ғори... Қирққиз (9 аср), Ат-Термизий (10 аср), Султон Саодат (17 аср) мажмуалари... Бари-бари маданий ва маънавий меросимиз, бир сўз билан айтсак, ўзбек халқининг олтин меросидир. Бу меросни асраш, ўрганиш ва авлодларга етказиш барчамизнинг шарафли бурчимиздир. Шу нуқтаи назардан қараганда, халқаро «Олтин мерос» хайрия жамғармасининг Сурхондарё вилояти ҳокимлиги ҳомийлигида муайян ишларни амалга ошираётганини таъкидлаш жоиздир.

Вилоят ҳокимининг 1997 йил 14 октябрдаги қарорига биноан вилоятдаги 17 меъморий ва 350га яқин археология иншоотлари «Олтин мерос» жамғармаси тасарруфига берилган. Ал-Ҳаким ат-Термизий, Олтинсойдаги Сўфи Оллоёр, Узун туманидаги Оқ остона мажмуаларида ободончилик ишлари олиб борилди. Қирққиз, Султон Саодат, Кокилдор ота, Исо ат-Термизий, Фаёз тепа, Қоратепа ёдгорликларида таъмирлаш ишлари тугалланди. Вилоят ҳокимлиги ҳомийлигида жамғарманинг «Меросфилм» киностудияси «Ал-Ҳаким ат-Термизий» номли етти қисмдан иборат видеофилмни суратга олди. Видеофилм Ўзбекистон Телерадиокомпанияси бадиий кенгаши томонидан намойиш қилишга тавсия этилди.

Термизнинг 2500 йиллик тўйига бағишлаб ҳукуматимиз улкан ишларни амалга оширмоқда. Ал-Ҳаким ат-Термизий меъморий мажмуаси ҳудудида жамғармамизнинг вилоят бошқармасига қарашли «Мерос» музейи бунёд этилаётгани қувончлидир. Музейни барпо этишда «Тўпаланг сув қурилиш» бошқармаси қурувчилари жонбозлик кўрсатишмоқда. Ҳозир жиҳозлаш ишлари бошлаб юборилган.

Музейнинг термизий алломалар зали ниҳоятда ранг-баранг бўлиши кутилмоқда. Маълумки, термизда дунё маданиятига улкан ҳисса қўшган олтмишдан ортиқ алломалар яшаб, ижод этишган. Музейда термизий мутафаккирларнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган маълумотлар, асарлардан намуналар, чет эл кутубхоналаридан олиб келинган қўлёзмалар фотонусхалари биринчи марта жамланган ҳолда намоён бўлади. Ал-Ҳаким ат-Термизий, Устурлобий Термизийларнинг даволаш асбобларидан намуналар, Сурхондарёдаги меъморий ёдгорликларнинг фотолавҳалари, чизмалари, Амударё сув йўлининг харитаси, буддизмнинг маданият марказларидан ҳисобланган Қоратепа, Фаёзтепаларга оид материаллар музейни бойитиши шубҳасиз.

Давоми иккинчи бетда

ҲАЙРАТ

Истеъдод ёруғ оламнинг турфа гўзалликларидан баҳра олади. Кимдадир кўклам келинчакдек сеп ёйган қир-адирлар гўзаллиги, яна кимдадир булбулнинг шўх хониши, осмонталаш тоғлар бағридаги мовий даралар, дарёларнинг замин узра улуғ бир қудрат билан мавжланиб оқиши, сеҳрли юлдузлар чараклаган осмон чиройи, кўк узра сокин сузиб бораётган тўлин ой шуълалари ҳайрат уйғотиши мумкин.

Онгу шууримизни ҳайратга чулғаб, қалбимизда гўзаллик уйғотадиган, гўзалликни тарбиялаб, камол топтирадиган замин мўъжизалари эса Яратганнинг, она табиатнинг улуғ иноятидир. Улуғ шоирлар ҳайратга тўлиб лутф этганидек:

Замин мўъжизалар берару бизга,
Эвазига фақат ҳайрат сўрайди.

Комилжон Отаниёзов, Маъмуржон Узоқов, Ботир Зокировнинг сеҳрли овозларидан ҳайрат ҳиссини туймаган одамлар эса орамизда жуда кам. Ботир Зокиров ўзбек эстрада санъатида юлдуздек порлаб чиққанида бутун жаҳон унинг овози сеҳру жозибасидан ҳайратга тушган эди. Эстрада мухлислари ҳали-ҳали Ботир Зокировнинг дунё маданиятининг сайқали бўлмиш Парижни ўз овози билан сеҳрлаб келган дамларни, унинг бутун оламга машҳур «Араб тангоси» қўшиғини орзиқиб эслашади.

Биринчи мўъжиза

Истеъдодлар, табиатига кўра, ўзларидаги янги-янги имкониятларни очиб боради. Бугун сизга таништирилаётган истеъдод соҳиби Акмал Саидовнинг қалби ҳам улуғ санъакоримиз Ботир Зокировнинг ўлмас санъатидан завқ-шавқ туйиб, баҳра олиб камолга етаётир. Ёш Акмалнинг қалбида ҳам тенгсиз хонандамиз қўшиқларини тинглаганда туғилган ҳайратлар тингловчиларда завқ-шавқ уйғотмоқда. Бугун Акмал Саидов ижросидаги Ботир Зоиров қўшиқлари ҳам эстрада мухлисларини ҳайратга солмоқда. «Барака топ!», «Яша!», «Кам бўлма, қойил!» дейишмоқда улар.

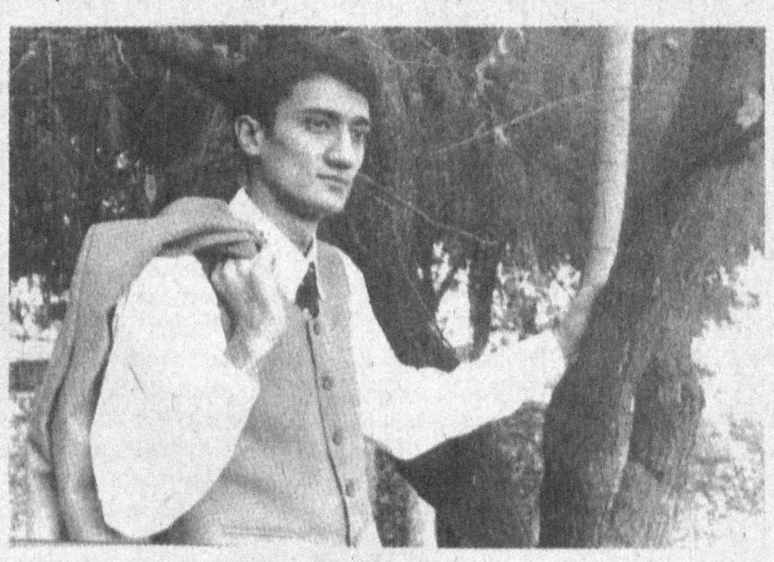

Яқинда Тошкентдаги мусиқали комедия (Оперетта) театрида қўйилган «Араб тангоси» спектаклининг довруғини эшитиб, ушбу санъат даргоҳига ташриф буюрганимизда бундай эътирофларнинг кўп бора гувоҳи бўлдик. Саҳна гулларга, театр зали олқишларга тўлиб кетди. Душанба куни эса Хадра майдонидаги Ўзбек Миллий академик драма театримиз ҳам яна бир бор Акмал Саидов истеъдодига айтилган таҳсину олқишларнинг гувоҳи бўлди. Мамлакат театрларининг энг яхши саҳна асарлари танлови ўтаётган ушбу кошонада Оперетта театри М. Хачатуров ва С. Муҳамедовлар яратган «Араб тангоси» спектакли билан иштирок этиб, муваффақият қозонди. Театр жамоасининг бу ютуғида, шубҳасиз, бош рол ижрочиси ва истеъдодли ёш эстрада хонандаси Акмал Саидовнинг хизматлари, тўғриғи, маҳорати, ўз ролини катта эҳтирос билан ижро этганлиги томошобинларни ғоятда мамнун этди.

Энди ёш истеъдод соҳиби ижодига келадиган бўлсак, айтиш жоизки, у санъатда ўзини илк бор намоён этаётир. Акмалнинг Абдулла Қодирий номидаги Тошкент давлат Маданият институтини битирганига эндигина беш ой бўлди. Изланувчан, қобилиятли ёшларни излаётган Оперетта театри раҳбарлари бу санъат даргоҳидан ўрин бериб гуруҳ ёшларни ўз саҳнасига таклиф этиб, тўғри қилгани, уларнинг истеъдодини камолга етказиб, элимизга манзур қилаётгани ҳам таҳсинга жоиз. Ана шу жамоада ўзининг илк роли билан пойтахт театр томошабинлари, айни пайтда эстрада санъати мухлислари эътиборини қозонган Акмал Саидов асли ижодкор оиласида униб-ўсган. Унинг отаси Ўткир Саидов ўткир пародиялар муаллифи эканлигини газетхонларимиз яхши билишади. Ижодкор оиласида, пойтахт-нинг қизғин ижодий муҳитида камол топаётган ёш истеъдод соҳибининг ҳали санъатнинг сеҳрли оламида қолдирадиган излари, яратадиган образлари, айтадиган қўшиқлари кўп. Ҳозир у машҳур санъаткор Ботир Зокиров қўшиқларини қиёмига етказиб, маҳорат билан ижро этиб тилга тушган бўлса, энди унга ўзининг – Акмал Саидовнинг бетакрор қўшиқлари билан тингловчи қалбини ром этишини тилаймиз.

М.ЭШМУРОДОВ

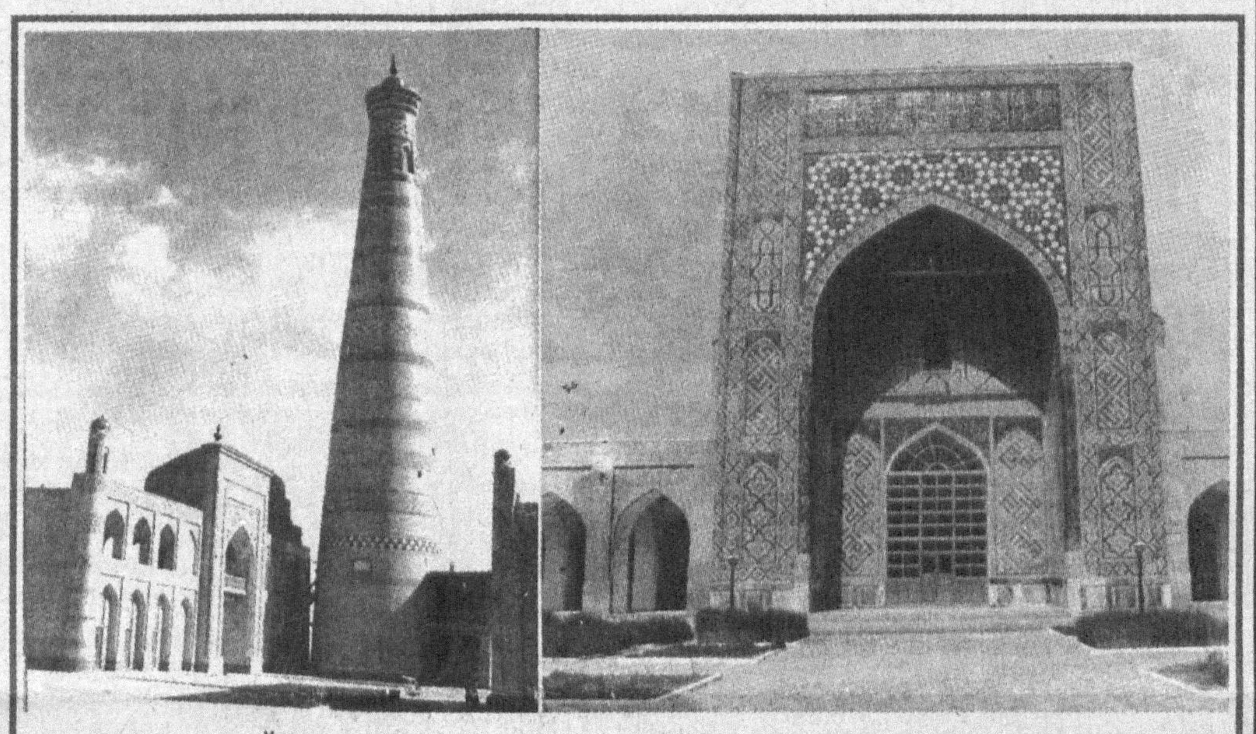

Фуқаролар Ўзбекистон халқининг тарихий, маънавий ва маданий меросини авайлаб асрашга мажбурдирлар.

Маданият ёдгорликлари давлат муҳофазасидадир.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 49-модда

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Нукусда туман ва шаҳар маданият ишлари бўлимлари, театр-концерт ташкилотлари, болалар мусиқа ҳамда санъат мактаблари, кутубхона раҳбарлари иштирокида «Бозор иқтисодиёти шароитида маданият ва санъат муассасалари фаолиятини такомиллаштириш масалалари» мавзуида семинар кенгаш бўлиб ўтди. Унда соҳа ходимлари олдида турган вазифалар белгилаб олинди.

М.КАРИМОВА

* * *

Фарғонада хайр-саховат тадбирларига бағишлаб «Ҳиммат» телемарафони ўтказилди. Ўзбекистон халқ артисти Маъмуржон Тўхтасинов, «Зилола», «Анор», «Райҳон», «Қувасой», «Водил чашмаси», Тошлоқ туманидаги «Ногирон» жамғармасига қарашли бадиий ҳаваскорлик жамоалари ҳамда бир гуруҳ аскиячилар иштирок этди. Телемарофон давомида ногиронларга совғалар топширилди.

* * *

Хивадаги Ичонқалъа ёдгорлигида қадимий Хоразм музейи очилди. Музейга Аму бўйида илк одам пайдо бўлган даврдан бошлаб Чингизхон босқинига қадар даврни қамраб олган осори-атиқалар қўйилган. Музейнинг «Олтин фонди»дан Хива хонлиги байроғи, давлатчилик белгилари, хонлик тангалари, Хоразм хонларининг шажараси, қурол-аслаҳа ва буюмлари жой олган.

С.ЖЎРАЕВА

* * *

Наршахий номидаги Бухоро вилоят болалар кутубхонасида «Оналар ва болалар йили»га бағишлаб «Аёл дунёни тебратар» мавзуида адабий-бадиий мусиқали кеча бўлди. Кечада маданият коллежи ўқитувчи ва талабалари ижросида оналарни мадҳ этувчи шеър, қўшиқлар янгради, оналар ҳақида дил сўзлари айтилди. Шунингдек, Алишер Навоий асаридан саҳна намойиш этилди. Кеча якунида фаол иштирок этган қатнашчиларга кутубхона маъмурияти эсдалик совғаларини тақдим этди.

Н.НОРМАҲМАТОВА

ЁЗУВЧИ САҲИФАЛАРИДА

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси нашри «Ёзувчи» газетасининг чиқа бошлаганига беш йил тўлди. Мустақиллигимиз шарофати билан таъсис этилган янги нашрларимиз орасида бу газета ҳам тез орада ўз мухлисларини топди. Бинобарин, адабий жараёндаги янгиликлар, ижодкорларнинг у ёки бу асари яратилиши билан боғлиқ воқеалар тарихи ва тадқиқи, адиблар ҳаёти ва ижодига доир қизиқарли маълумотлар кўпчиликни қизиқтириши табиий. Шу боисдан ҳам газета ўтган давр мобайнида адабиёт мухлисларининг, ижодкорларимизнинг ҳамроҳига айланиб улгурди. Газета саҳифаларида булардан ташқари, ҳикоя ва қиссалар, йирик шеърий туркумлар ва насрий асарлар эълон қилинаётгани ҳам адабиёт мухлисларини эътиборсиз қолдирмаяпти. Шукур Хомирзаевнинг эсселари, Нормурод Норқобилов қаламига мансуб қисса ва ҳикоялар, Тўлан Низом достонлари ва бошқа асарлар шулар жумласидандир.

Куни кеча газетанинг юзинчи сони нашрдан чиқди. Одатдагидек унинг саҳифаларида ижодкорларимизнинг янги асарлари, ранг-баранг мавзудаги мақолалар, шеърлар ўрин олган. Жумладан, атоқли олим Озод Шарафиддиновнинг «Домлалар» туркумидан профессор Солиҳ Қосимов ҳаётига доир мақоласи, адабиётшунос Асил Рашидовнинг таниқли олим Ғайбулла ас-Салом ҳаёти ва ижодига доир «Эзгуликка бахшида умр» мақоласи қизиқиш билан ўқилади.

«Ёзувчи»нинг ушбу сонида адиб ва драматург Комил Авазнинг «Қўналға» романи давоми, ёзувчи Орзиқул Эргашнинг ардоқли шоиримиз Абдулла Ориповнинг юртимиз кузидан илҳомланиб яратган шеърлари таъсирида ёзилган «Бир пари фасл» мақоласи, шунингдек, шоирлар Баҳром Рўзимуҳаммад, Йўлдош Эшбек, Сирожиддин Рауф ва Раъно Низомоваларнинг туркум шеърлари эълон қилинган.

2002 йил учун «Ёзувчи» газетасига обуна давом этмоқда. Обуна бўлишга шошилинг.
Обуна баҳоси 1 йилга Тошкент шаҳрида 1466 сўм.
(Вилоятларда обуна баҳоси бундан қисман фарқ қилади)
Ёзувчининг нашр кўрсаткичи – 129

«ЧИМИЛДИҚ»НИ КЎРИБ...

Куюнчак газетхон ёзади

Театрда «Чимилдиқ» спектакли пайдо бўлдию, катта-кичикнинг тилидан тушмай қолди. Яқинида шу номдаги бадиий филм ҳам экранда намойиш этилди.

Филм ўркач-ўркач баланд тоғлар, боғ-роғлар тасвири билан бошланади. Лекин тўйга келаётган аёллару қўшиқ оғушида рақсга тушаётган йигитларимиз, куёв жўралар кишини ўйлатиб қўяди. Бу тўй қайси вилоятда бўлаётган экан, наҳотки карнай-сурнай, ноғора ўрнига, қўшиқ айтиб келишса, дедим ўзимга-ўзим.

Куёв-келиннинг гулхан атрофидан айлантирилиши бир торгина доирада суратга олинибди. Қишлоқ бўлгандан кейин кенг ҳовли-жой, қайнаб турган дошқозонлар, хизматда бўлган яқин-йироқ ошнолару қўни-қўшнилар кўрсатилса бўлмасмиди?

Куёв-келин машмашасини кўриб «Ўткан кунлар» филмидаги бир эпизод кўз олдимга келди. Кумушнинг бир оғиз «Сиз ўшами?» дейишининг ўзи қанчалар вафо, садоқат ва соф муҳаббатни ифодалаб турмаганмиди?

«Чимилдиқ»да-чи... Мен тушунолмадим, куёвни кўриб «Ота-онам менга ёмонликни раво кўришармиди», дейиш ўрнига, ярим кечада, ёмғир шаррос қуйиб турган бир пайтда, ҳаммасига рози бўлиб, уйига кетишига ҳам рухсат берган куёв боякишнинг сўзларига қулоқ солмай, деразадан ошиб тушган ва қишлоқ кўчасида итларга таланган бетгачопар келиннинг қилмишларига сабаб бўлувчи бирор нарсани ўйлаб тополмадим. Бу воқеа менга бир ривоятни эслатди.

Кўпни кўрган бир одам ўғлини уйлантириб, бирор ҳафта ўтгач ўғлидан:

–Куёв тўра, қалай хурсандмисиз? – деб сўрабди.

Ўғил уялинқираб жилмайган кўйи ер чизиб ўтрибди. Шунда ота:

–Ўғлим, сиз бирор сабабини топиб келинга бир тарсаки туширинг, – дебди.

–Отажон, қандай қилиб ахир...

–Айтганимни бажаринг, – дебди ота.

Ўғил ноилож арзимаган бир сабаб билан отасининг айтганини қилибди. Келин дод солиб ҳовлига қочиб чиқибди. Бу ҳолдан хабардор ота:

–Ўғлим, бу келиндан яхшилик кўрмайсиз, вақтида унинг жавобини бериб юбориш керак, – дебди.

Бу иш яхшиликча, хамирдан қил суғургандек амалга оширилибди.

Ота ўғлини иккинчи бор уйлантирибди ва синов тарсакиси яна қайтарилибди. Қаранг-ки, ота келиннинг тахмонга чиқиб кетиб, овозини чиқармай кўз ёш қилганини эшитиб:

–Ўғлим, хотинга ёлчибсиз, келинни ардоқланг, ҳурматини жойига қўйиб муомала қилинггу қўша қариб ували-жували бўлинглар, – дея фотиҳага қўл очибди.

Ўзингиз ўйланг, узатилиб, бир кеча тунамаган жойдан дераза ошиб тушиб ярим кечада қишлоқ кўчасида бетгачопарлик қилиб турган келиндан нима кутиш керак?

Ота-боболаримиз азалдан кечиримли ҳамда вазмину мулойим бўлишга ундаб келишган. Заифа эридан уйига бориб ота-онаси билан дийдорлашиб келишига рухсат берганида:

–Майли, яхши бориб кел, – дея муомала қилиши дарқорлигини эшитганман. Агар «Майли бор» дейилса ёки «боравер» дейилса, бундай ҳолатларда никоҳ бузилишини сиз ҳам эшитганмисиз? Агар шундай бўлса «Чимилдиқ»даги ҳолатда ўқилган никоҳ бир кеча-кундузга бормай бузилмадими?

Ҳаммаси ҳам майли, бўй етиб узатилган қиз куёвнинг биргина эртагини эшитиб табиатан бутунлай бошқа одам бўлиб қолишига ҳам ишониш қийин. Воқеаларда комик ҳолатни келтириб чиқариш учун урф-одатларимиздан зўрма-зўраки фойдаланилгандек туюлди менга.

Шарқона маънавиятимиз, ўзбекона миллий маданиятимиз, одоб-ахлоқ, шарм-ҳаё муҳитида камол топган аёллар ўз шаънига номуносиб иш тутишига мен негадир ишонмадим. Воқеалар ҳақиқатдан анча йироқ эмасми?

Жаҳонгир АБУБАКИРОВ

ЭЗГУЛИКНИНГ МАНГУ ҚЎШИҒИ

Инсоннинг бахт-саодати, унинг манфаат ва интилишлари учун зарур бўлган барча имкониятларни очиб берувчи ҳуқуқий-демократик жамият асрлар оша одамзот орзу қилиб келган энг эзгу тилакдир. Бугунги нотинч замонда, илм-фан юксак ривожланганига қарамай маҳдудликка берилиб, жаҳолат ботқоғига ботиб, бирор-бир ҳудуддагина эмас, балки бутун дунёдаги барқарорликка таҳдид солаётган ёвуз кучлар бор экан, адолат учун, халқлар осойишталиги учун кураш ҳам бир зум тўхтамайди. Бу борада қалам аҳлининг зиммасидаги бурч ва вазифалар ҳар қачонгидан кўра масъулиятлидир.

Инсон маънавий-руҳий дунёсининг фалсафий-бадиий таҳлил ва талқини замонавий адабиётдаги етакчи мавзулардан саналишини яна бир бор таъкидлар эканмиз, айни шу йўналишда жаҳон адабиётида эришилган ютуқлар, ижодий тажрибалардан ўрганиш адабиётимиз ривожининг муҳим омилларидан эканини эътироф этиш ўринлидир. Тарих саҳнасида шахс ролининг фалсафий тасвир ва талқини, умуминсоний маънавий қадриятларнинг ўзаро узвийлиги муаммоси бугунги кунда дунёнинг кўзга кўринган ёзувчилари ижодида бутун мураккабликлари билан намоён бўлмоқда. Инсониятни жаҳолат хуружидан асрашга, илму фан, маданият ютуқларни ғайриинсоний мақсадларга бўйсундиришга уринишларнинг олдини олишга даъват бундай адиблар асарларининг етакчи мавзуидир. Шу ўринда таниқли қирғиз адиби Чингиз Айтматовнинг «Касандра тамғаси» романини мисол тариқасида келтириб, кўп баҳсу мунозаралар уйғотган бу асар ҳақида айрим мулоҳазаларимизни айтиб ўтсак.

Ёзувчи «Касандра тамғаси» романида ўзининг маънавий-фалсафий изланишларини давом эттирган. Асарда ҳаётнинг муҳим муаммолари фалсафий нуқтаи назардан идрок этилади, илм-фаннинг бутун инсоният тақдиридаги ўрни ва роли кўрсатилиб, ғараз, бош-бошдоқлик, зўравонликлар одамзотни фожиага олиб келиши мумкинлиги айтилади. Эзгу ниятларнинг амалга ошиши учун хизмат қиладиган, Ер юзида ҳаётни сақлаб, одамлар фаровонлигига кўмаклашадиган илму фан моҳияти романда қаҳрамон Роберт Борк образида, унинг фаолиятида ўз ифодасини топган. Борк ғоят таҳликали вазиятда – жазавага тушган оломон билан юзлашганда ҳам Филофейнинг кашфиёти ҳақида тўғри гапни айтишдан, бир дақиқага бўлсин, чекинмайди.

«Касандра тамғаси»да муаллиф умуминсоний муаммоларни бутун мураккабликлари, зиддиятлари билан кўтариб чиқади. Бир қарашда фантастикага ўхшаб кетадиган асар воқеалари синчиклаб ўқилганда ўта реалистик экани аён бўлади. Дунёни остин-устун қилиши мумкин бўлган зўравонлик ва ғараз асар қаҳрамонлари – икки фидойи инсон Роберт Борк ва Филофейнинг умрига зомин бўлади. Улардан бирини жазавага тушган оломон ҳалок этса, иккинчиси одамлар бахти йўлида ўзини нобуд қилади.

Мазкур роман ҳақида билдирилган кўплаб фикр-мулоҳазалар орасида унга нисбатан айтилган танқидий гаплар ҳам бор. Мисол учун, асарда Ч.Айтматовнинг олдинги қисса ва романларига хос бўлган қирғиз мотивларининг йўқлиги, диний «космополитизм», модернча услуб ва ҳоказолар. Бундай мулоҳазаларни эътибордан соқит қилмаган ҳолда, шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, «Касандра тамғаси» романида Шарқнинг қадимий фалсафаларидан бири, яъни одамларни диний эътиқодига қараб ажратмаслик лозимлиги чуқур сингдирилган. Шунингдек, ривоятлар, хусусан, руҳоний Филофей тарихи модернча усулдаги тасвирлар – фантасмагория, миф, хаёлот билан ғоятда уйғунлаштирилиб, теран фалсафий умумлашмалар чиқарилган. Асар қаҳрамони Боркнинг ўй-хаёллари табиат ҳодисаларининг тимсолий кўринишларига боғланиб кетади. Океанда сузиб юрган китлар тасвирида дунёдаги ташвиш ва таҳликаларга ишора бор.

Филофейнинг Рим папасига мактубида ҳам инсониятни огоҳликка даъват этувчи оҳанг устунлик қилади. Унда инсоният ўзи босиб ўтган йўлни ва бугунги қадамларини теран мушоҳада этиши, таҳликали хотимагача этагини йиғиштириб олиши лозимлиги уқтирилади. Мактуб – асар муаллифининг сайёрамиз аҳлига мурожаати, дейиш мумкин. Айни шу мактубда романнинг фалсафий моҳияти мужассамлашган. Муаллиф ёмонликнинг сабабини, манбаини, инсоният бошига солаётган хавф-хатарларни аллақандай йўқ жойда эмас, балки одамлар онги, қалби қаъридан қидиради, уларнинг масъулиятсизлиги, лоқайдлиги, шуҳратпарастлиги ва нафс балосига йўлиққанида деб билади. Одам боласига хос бўлган бу иллатлар романда Оливер Ордок образида мужассамлашган. Бугунги куннинг қувончинигина ўйлайдиган, шахсий манфаатидан бошқасини бир четга суриб қўядиган бу каби кимсаларнинг манфаатпарастлиги охир-оқибат кўпчилик бошига кулфат бўлиб ёғиладиган кўргуликларни олиб келиши мумкин, дейди адиб.

Албатта, «Касандра тамғаси» романи анъанавий асарларга кўниккан китобхонни анча ўйлантириб қўйиши мумкин. Зотан, бу сингари асарлар глобал ўзгаришлар даври ва теран, кўламли тафаккур маҳсули бўлиб, китобхонга ҳар бир инсон жамият ва дунё олдида қай даражада масъул эканини англатади. Модомики, инсоният XXI асрга қадам қўйган экан, ўз тарихи давомида бўлиб ўтган воқеалардан сабоқ чиқарган ҳолда, келажак авлодларнинг барқарор ва фаровон турмуш кечиришларини таъмин этадиган шарт-шароитларни туғдиришга ҳамжиҳат бўлиб киришмоғи лозим.

Азал-азалдан эзгуликни тарғиб этиб, асрий орзу-ниятларнинг амалга ошишида кишиларга руҳ бағишлаётган, уларни улкан бунёдкорлик, яратувчилик ишларига даъват этаётган, маънавий қашшоқлик, жаҳолат ва манфаатпарастликни қоралаб, юксак инсоний мезонларига чорлаётган адабиётнинг истиқболи порлоқдир. Эзгуликнинг бу мангу қўшиғи янги XXI асрда ҳам инсониятни юксак мезонларга сари чорлайверишига шак-шубҳа йўқ.

Гулнора ТУРСУНОВА

МАРДЛАР ШАҲРИГА САЛОМ

Боши 1-бетда

Иккинчи зал Сурхон воҳаси қадимий ёзувларига бағишланган. Илк давлатчилик тузумининг муҳим хусусиятларидан бири ёзувнинг пайдо бўлиши эканлиги аён. Воҳада энг қадимий ёзув намуналари Жарқўтон ёдгорлигида ўрнатилган пиктографик (жуда қадимги тасвирий ёзув, рамзий суратлар воситасида ифодаланган ёзув) характердаги ёзувлар ҳисобланади. Қадимги Бақтрия подшолиги даврида ўлкада оромий алифбосига асосланган ёзув қўлланилган. Юнон-Бақтрия подшолиги замонида қадимги юнон алифбосига таянган бақтрия ёзуви шаклланган. Милоднинг VI-VII асрларида туркий хат ҳукм сурди, VII асрдан араб ёзуви кириб келди... Булардан ташқари, Айритом ёзуви, санскрит ёзуви, сирланган сопол лаган сиртига битилган нақшинкор ёзувлар ҳам ўз даврларида кенг муомалада бўлган.

Сурхон воҳасида халқ амалий санъати ва халқ оғзаки ижоди қадим-қадимдан эъзозлаб келинган, тараққиёт даврини бошдан кечирган. Халқ амалий ижодининг илк куртакларини Зараутсойдаги қоятош расмларида, Бақтрия ва Кушон подшоликлари даврида яратилган турли мусиқа асбоблари акс эттирилган ҳайкалу ҳайкалчаларда кўриш мумкин. Улар Жарқўтон, Сополлитепа, Айритом, Далварзинтепа, Кампиртепа сингари археология ёдгорликларида қазиш ишлари олиб борилганда топилган. Залда Шеробод бахшичилик мактаби, «Алпомиш» достонига катта ўрин ажратилади. Воҳа эркак ва аёлларининг қадимий либослари, V-VI асрларда пахтадан қилинган кийимлар, Жарқўтондан топилган ипак кийим, турли замонларда ясалган аёллар тақинчоқлари, зебигардону, тиллақошлар жой олади... Хуллас, музей ўз номига яраша халқимизнинг олтин меросини авайлаб-асрашда ажойиб имконият яратади, деган умиддамиз.

Ўзбекистон халқи бой меросга эга. Бу мерос шундай бебаҳоки, уни асраш, ўрганиш, тарғиб қилиш учун ҳар қанча вақтни ҳамда маблағни сарфлаш камлик қилади. Бу жиҳатдан ҳукуматимиз амалга ошираётган ишлар таҳсинга сазовордир. Буюк алломаларимизнинг таваллуд кунлари, кўҳна шаҳарларимизнинг бунёд этилиши саналари жаҳон миқёсида нишонланаётгани бунинг исботи. Леонид Левитиннинг «Ўзбекистон тарихий бурилишда» китобида ўзбек халқи тарихи ҳақида муқим мулоҳазалар ўртага ташланган. Муаллиф икки ярим минг йиллиги нишонланиши кутилаётган Термиз музофоти ҳақида фикр юритиб, Бақтриянинг жаҳон маданиятининг йирик маконларидан бири бўлганлиги тўғрисида ёзади. Афросиёб ва Чағониёнда топилган деворий монументал суратлар ўзбек халқи тарихи учун катта аҳамият касб этади. VII асрнинг иккинчи ярмига оид Чағониён суратларида Чағониён элчисининг Самарқандга ташрифи тасвирланган... «Билмадим, бошқаларда қандай, – деб ёзади Л.Левитин. –Аммо мен ўзбек тарихининг ушбу қатламига диққат қилганимда худди Атлантида тақдирини ўйлаганда бўладигандек бир орзиқиш тушади юрагимга... Афлотунда сақланиб қолган қадим юнон афсонасига кўра, Атлантика океанида юксак маданиятга эга бўлган орол зилзила оқибатида уммон тубига чўкиб кетади. Ҳозиргача олимлар Атлантиданинг бўлган-бўлмагани ҳақида баҳслашиб, унинг изларини қидирадилар. Тасаввур қилинг-а, бирон-бир из топилиб қолса нима бўларди?.. Қадим ўзбек тарихининг сирли дунёси, ўзбеклар аждодларининг ғаройиб маданияти излари-чи? Ахир, улар ҳам океан бўлмаса-да, вақт, замон тубида ниҳон бўлиб ётибди. Ахир улар ҳам бутунлай йўқолиб кетиши мумкин-ку. Хўш, Президент Каримовнинг уларни фақат меъморий ёдгорлик сифатида асрашгина эмас, балки халқ хотирасида абадий қолишига қаратилган шижоату ҳаракатлари қандай баҳоланиши керак? Мақсад замонлар, даврлараро алоқа йўлларини тиклашдир. Қолаверса, бу саъй-ҳаракат фақат Ўзбекистон шаън-шавкати учунгина эмас, балки бутун жаҳон маданиятини бойитишга қаратилгандир...»

Жаҳон маданиятини бойитишга қаратилган шижоатлардан бири – Термиз шаҳрининг 2500 йиллик тўйи истиқболда турибди. Мардлар шаҳрига салом, дер эканмиз, беихтиёр кўз ўнгимизда яна бир мўъжиза юз бераётганига имон келтирамиз. Мўъжизанинг номи ифтихордир.

Муҳаммад АЛИ,
Халқаро «Олтин мерос» хайрия жамғармаси раиси,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ИЖОДИЙ УЧРАШУВ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида таниқли шоир ва таржимон Олим Бўриевнинг ижодий кечаси бўлди. Кечани уюшма раисининг ўринбосари Сирожиддин Саййид очиб, шоир ижодининг ўзига хос хусусиятлари ҳақида гапирди. Таъкидлаш жоизки, Олим Бўриев мустақиллик йилларида сермаҳсул ижод қилди. Унинг бу даврда ёзган асарларида буюк аждодларимиз Имом ал-Бухорий, Имом ал-Мотуридий, Камолиддин Беҳзод каби алломаларнинг ҳаёт йўли, асарлари ва ибратли ишлари шеърий талқин этилган. Бундан ташқари, Абдураҳмон Жомий, Низомий Ганжавий ва Саидо Насафий каби улуғ ижодкорлар мероси билан китобхонларимизни таништиришга ҳам ҳисса қўшди.

Кечада академик Азиз Қаюмов Ўзбекистон халқ шоири Омон Матчон, Тошкент Ислом университети проректори Абдулазиз Мансур ва бошқалар сўзга чиқишиб, Олим Бўриев ижодий фаолиятининг замондошлар маънавий тафаккурини юксалтиришдаги ўрни ҳақида гапирдилар.

Яқинда «Ёзувчи» нашриётида унинг «Мангулик манзумаси» китоби босмадан чиқди. Унда халқимизнинг севимли шоири, Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Ориповнинг бадиий сиймоси акс эттирилган. Мазкур достонда шоир сиймосига, унинг бетакрор истеъдоди, ижодига нисбатан меҳр муҳаббат, самимий ихлос туйғулари ёрқин акс этган.

Иброҳим РАҲИМ

Ўзбекистон адабиёти ва маданияти оғир жудоликка учради. Ўзбекистон халқ ёзувчиси, фаол жамоат арбоби Иброҳим Раҳим шу йил 22 ноябрда саксон беш ёшида вафот этди.

Иброҳим Раҳим 1916 йилда Фарғона вилоятининг Қува туманидаги Сойкелди қишлоғида туғилди. У меҳнат фаолиятини 1934 йилда республика газеталарида оддий мухбирликдан бошлади. Иккинчи жаҳон уруши фронтларида мардлик ва матонат кўрсатган адиб Ўзбекистонга қайтгач, республика радиосида ўз фаолиятини давом эттирди.

Иброҳим Раҳим узоқ йиллар мобайнида «Қизил Ўзбекистон» (ҳозирги «Ўзбекистон овози») газетасида, «Гулистон» ва «Муштум» журналларида бош муҳаррир, «Ўзбекфильм» киностудиясида директор лавозимларида ишлади. У қаерда меҳнат қилмасин, ўзининг истеъдоди, ташкилотчилик қобилияти, инсоний фазилатлари билан ҳурмат-эътибор топди. Адибнинг заҳматкаш одамлар ҳаётини, уларнинг ўй ва ташвишларини акс эттирувчи мақола, очерк ва лавҳалари ўзбек публицистикаси ривожига муносиб ҳисса бўлиб қўшилди.

Иброҳим Раҳим олтмиш йиллик ижодий фаолияти давомида яратган насрий асарлари билан ўз мухлислари эътиборини қозонди. Ёзувчининг «Ҳаёт булоқлари», «Чин муҳаббат», «Ихлос», «Тақдир», «Фидоийлар», «Оқибат», «Генерал Равшанов» каби романлари, ўнлаб қисса ва ҳикоялари, драматик асарлари китобхонларга яхши маълум.

Серқирра ижодкор Иброҳим Раҳим айниқса истиқлол йилларида ўзининг фаол граждданлик позициясини, ташаббускорлик ва жонкуярлик фазилатларини намоён этиб, юртимизда рўй бераётган ижобий ўзгаришларни акс эттирадиган бир қанча бадиий ва публицистик асарлар яратди.

Отахон адибнинг халқимиз ва адабиётимиз олдидаги хизматлари муносиб баҳоланди. У «Ўзбекистон халқ ёзувчиси», «Ўзбекистон санъат арбоби» фахрий унвонлари, республика давлат мукофоти, «Дўстлик» ва «Эл-юрт ҳурмати» орденлари билан тақдирланган эди.

Ажойиб инсон, атоқли адиб ва журналист, ижодкор ёшларнинг меҳрибон устози Иброҳим Раҳимнинг ёрқин сиймоси халқимиз хотирасида ҳамиша сақланиб қолади.

И.КАРИМОВ, Э.ХАЛИЛОВ, Ў.СУЛТОНОВ, Х.СУЛТОНОВ, Ҳ.КАРОМАТОВ, Р.ШОАБДУРАҲМОНОВ, САИД АҲМАД, ҲАМИД ҒУЛОМ, А.ОРИПОВ, Э.ВОҲИДОВ, Х.ЖЎРАЕВ, Р.ШОҒУЛОМОВ, МУРОД МУҲАММАД ДЎСТ.

ДЎСТИМИЗ ХОТИРАСИ

Ўлим бешафқат. У Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Носир Мавлонович Васлиевни орамиздан олиб кетди.

Носир Васлиев 1921 йилда Тошкент вилоятининг Пискент туманида туғилган. Москвадаги Давлат кинематография институтини тугатгандан сўнг у бир неча йил «Ўзбекфильм» киностудиясида кинооператор, сўнг Тошкент шаҳридаги «Ватан» кинотеатрида директор бўлиб ишлади. Кейинчалик Маданият ишлари вазирлигининг Кинематография бошқармаси бошлиғи ўринбосари лавозимига тайинланди.

Узоқ йиллар давомида Н.Васлиев Ўзбекистон ҳужжатли филмлар киностудиясида, «Ўзбекфилм» киностудияси, Тошкент грампластинка студиясида раҳбарлик лавозимларида самарали меҳнат қилди. 1991 йилдан умрининг охирига қадар "Халқлар дўстиги" саройида бош маъмур лавозимида фаолият кўрсатиб келди.

Носир Васлиев кинематография соҳасини ривожлантиришга қўшган кўп йиллик самарали хизматлари учун «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими» фахрий унвони билан тақдирланди. У ҳалол, фидокорона, меҳнати, моҳир ташкилотчилик қобилияти, инсоний фазилатлари туфайли маданият ва санъат ходимлари ўртасида катта ҳурмат-эътиборга сазовор бўлган эди.

Фидоий инсон, садоқатли дўст, жонкуяр ташкилотчи Носир Васлиевнинг порлоқ хотираси қалбимизда яшайди.

БИР ГУРУҲ ДЎСТЛАРИ

ШИРКАТ МУАММОНИ ҲАЛ ЭТАДИМИ?

АҲОЛИ НИМАДАН НОРОЗИ?

Чилонзорнинг 19-мавзеидаги 2-уй 1973 йилда қурилган. Бугун уйнинг ташқи кўриниши бир ҳолда, иситиш тизимлари, совуқ ва иссиқ сув қувурлари чириб яроқсиз ҳолга келган. Сабаби маълум: қурилгандан буён бирон марта ҳам таъмирланмаган.

Уй соҳиблари икки йил бурун уйни капитал таъмирлашга масъул идораларга мурожаат қилган эди. Туман ҳокимиятидагилар ҳам, ЖЭКдагилар ҳам рози бўлишди. Аммо ўз шартларини айтишди: ҳамма квартира ҳақини ўз вақтида тўлайди, қарздорлар қарзини узади.

Аҳоли бу шартга ҳам кўнди. Деярли ҳамма квартира ҳақларини тўлади. Қарздорлар қолмади ҳисоб. Лекин таъмирлашни ваъда берган идоралардан бу фаолликка яраша жавоб бўлмади. Уй таъмири орқага сурилаверди. Одамларнинг ҳафсаласи пир бўлди. Яна қарздорлар кўпайди.

–Ҳокимиятдагилар ҳам, ширкатдагилар ҳам қуруқ ваъдадан нарига ўтишмайди, – дейди шу уйда истиқомат қилувчи М.Саъдинова. – Қоида бўйича уйлар 20 йилда капитал таъмир қилиниши керак. Лекин ишончим комилки, тумандаги биронта уй ўз вақтида таъмирланмаган. Бунчалик ишонч билан гапираётганлигимнинг сабаби, биз икки йилдан буён чопамиз. Кирмаган идорамиз қолмади. Лекин ҳеч нарсага эриша олмадик. Шундай бўлгач, бу ишга масъул одамлар ҳеч қачон ўзларича «Манави уй қурилганига 20 йил бўлибди, уни таъмирлаш керак», дейишига ишонмайман. Балки қоғозда таъмирланди, деб ёзиб қўйиб, маблағини чўнтакларига солиб кетишаётгандир. Тағинам билмадим.

Опанинг фиғони фалакка чиқиб гапиришида жон бор. Ростдан ҳам мен сўнгги йилларда бу мавзеда биронта уйнинг капитал таъмир қилинганини ҳеч кимдан эшитмадим, кўрмадим ҳам. Шундай бўлгандан сўнг ким квартира ҳақини ўз вақтида тўлайди? Қарс икки қўлдан чиқиши керак эмасми?

ШИРКАТ СИЗГА ЁРДАМ БЕРАДИ

Болалигимизда, яъни ўтган асрнинг 60-70 йилларида АҚШ, Япония ва Ғарбий Европадаги ривожланган мамлакатлар фуқароларини капиталистлар, империалистлар деб атардик. Бизга бу мамлакатларда озиқ-овқат, уй-жой ва транспорт нархи баландлигидан одамлар маошининг 70-80 фоизини фақат шу уч нарсага сарфлашади, шунинг учун уларнинг турмуш шароити оғир деб тушунтиришарди ўқитувчиларимиз. Буни империализмнинг иллати деб ҳисоблардик. Албатта, бу шўролар мафкурасининг иши эди. Аммо ўша мамлакатларда ростдан ҳам озиқ-овқат, транспорт ва уй-жой нархи анча қиммат бўлганлигини бугун ўзимиз ҳам кўриб-билиб турибмиз.

Ўзбекистонимизда ҳам бозор иқтисодига асосланган ҳуқуқий демократик давлат қурмоқни ният қилганмиз. Унинг асослари яратила бошланди. Демак, бизда ҳам энг зарур нарсалар – турар-жой, озиқ-овқат, транспорт нархи бироз қимматлашаётгани табиий ҳол. Квартира ҳақлари ҳам ошяпти. Баъзан бунинг сабабларини ЖЭКдагиларнинг ўзлари ҳам тушунтириб беришолмайди. Ҳаққингизни талаб қилсангиз, қайсидир идоранинг – «Водаканал», газдан фойдаланиш ёки коммунал хизмат идораси бошлиғининг буйруғини кўрсатишади. Бу идораларнинг бошлиқлари эса ўз муаммоларини ҳал қилишни квартира эгаларининг бўйнига юклаб, ўзларига қулай буйруқларни чиқаришдан чарчашмайди.

Яна бир гап. Турли туманларда квартира ҳақлари турлича. Бу табиий ҳол албатта. Чунки квартира ҳақи уйнинг қаерда жойлашганига ҳам боғлиқ. Лекин баъзан Юнусободдаги уч хонали хонадон эгаси шаҳар марказидаги уч хонали уй эгасидан кўпроқ ҳақ тўлаётган ҳоллар ҳам учраб турибди. Бунинг сабабини сўрасангиз, нархлар уйларнинг қурилган йилига қараб белгиланганини рўкач қилишади. Қизиқ. Нима уйи олдинроқ қурилганлар кўпроқ газ ёқишадими ёки кўпроқ сув ичишадими?

Бозор иқтисоди шароитида квартира ҳақларининг ошиб бориши табиий ҳол, дедик. Лекин бу ҳар ойда ошираверишни мумкин дегани эмас. Бундан ташқари, нарх ошганига яраша хизмат кўрсатиш яхшиланиши керак. Одамлар ЖЭК ва ширкатлар кўрсатаётган хизмат савиясидан норози. Кўп йиллардан буён таъмирланмаган уйлар анча-мунча. Қишнинг қаҳратон кунларида иситиш тизими кўнгилдагидек ишламайдиган, ертўлаларини сув, пашша, турли зараркунандалар босиб ётган уйлар ҳам топилади. Шу иш билан шуғулланадиган махсус идоралар бор. Уларга ҳар йили катта-катта маблағлар ажратилади. Лекин бу пуллар қаерга, нималарга сарфланаётгани номаълум.

Ҳукуматимиз, албатта, халқни ижтимоий ҳимоя қилиш, квартира ҳақларини кескин ошиб кетишини олдини олиш мақсадида кўплаб чора-тадбирлар кўраяпти. Ўқитувчилар, тиббиёт ходимлари, ижтимоий муҳофазага муҳтож оилаларга бу борада бир мунча имтиёзлар берилган. Шунингдек, квартира ҳақларини ошишини олдини олиш мақсадида Тошкентда уй-жой мулкдорлари ширкатлари ташкил этилмоқда.

УЛАРГА БИЗНИНГ ПУЛИМИЗ КЕРАК

Бир куни ишдан қайтсам ҳовлида тумонат одам йиғилган. Қўни-қўшнилар, уй-жойдан фойдаланиш идораси раҳбарлари, яна аллақандай нотаниш кишилар.

–Сумкангизни қўйиб тезроқ чиқинг, – деди ён қўшним. – Муҳим масалани муҳокама қилаяпмиз. Сизнинг ҳам маслаҳатингиз керак бўлади.

Тўғриси, чарчаб келган бўлсам-да, бунча одам нимани муҳокама қилаяпти экан, деган қизиқиш билан ташқарига қайтиб чиқдим. Масала қуйидагича экан: бундан бир ярим йил бурун ёнимиздаги 25 та уй ЖЭК таркибидан чиқиб, «Гулистон» ширкатига бирлашганди. Ўшанда ЖЭК таркибида 18та уй қолган экан. Яқинда келган янги раҳбар ЖЭКни ширкатга айлантиришга қарор қилибди. Бундан хабар топиб қолган «Гулистон» ширкати раҳбарлари қолган 18та уйни ҳам ўзларига қўшиб олмоқчи бўлибди. Уймауй юриб биз «Гулистон» ширкатига ўтамиз деган хатга аҳолидан имзо йиғибди. Бундан хабар топган ЖЭК ходимлари эса жанжал қилишибди. Хуллас, ким қайси ташкилотга ўтишини билиш учун бизнинг маҳалламиз аҳлини (учта уй) ҳовлига йиққан экан.

Албатта, бундай муҳим масалалар ҳовлида, бунинг устига кўпчилиги аёллар бўлган йиғилишларда ҳал бўлмайди. Биров у деди, биров бу деди, хуллас ҳеч бир қарорга келинмади. Шунда мен бир таклифни ўртага ташладим: булар бизнинг пулимизга талашаяпти. Ҳар иккови ҳам бизнинг пулимиз керак. Келинглар, аввал ҳар икки томонни ҳам гапини тинглаб кўрайлик. Қайсиси биздан олган пулдан тўғри фойдаланади. Қайси бири уйларимизнинг ташқарисини, томларини, йўлакларини таъмирлашни ўз бўйнига олади. Иссиқ, совуқ сувни вақтида оқиб туришига кафолат беради? Кейин бир қарорга келайлик.

Ҳамма рози бўлди. Аввал «Гулистон» ширкати раиси гапирди. Кўп ваъдалар берди. Ҳатто ширкатга қарашли уйларда яшовчи икки-уч кишини эргаштириб келган экан, уларга ҳам сўз берди. Уларнинг сўзларига ишонадиган бўлсак, «Гулистон» ширкатидагилар кейинги бир ярим йилда анча ишларни амалга оширган. Томчи ўтадиган уйлар бутунлай таъмирланган. Йўлаклардаги чироқлар назоратга олинган. Лампочкаси куйиб қолса, телефон қилиб хабар берсангиз, келиб алмаштириб кетишади. Иситиш тизими марказлашган ҳолда амалга оширилаётгани учун бу масалада катта ваъдалар бермади. Аммо қувур ёрилса ёки бошқа бирор авария ҳолати юз берса слесарлар дарров етиб келишар экан. Яна йўлакларга мустаҳкам эшиклар ўрнатишибди. Хуллас, бир мунча ишлар қилинган.

Шу ерда бир дақиқа лирик чекиниш қилиб, ЖЭК кейинги бир йилда амалга оширган ишларни ҳисоблаб чиқайлик. Буни мен ўзим мисолимда айтиб бераман. ЖЭКнинг менга эътироз билдиришга мутлақо ҳақи йўқ. Сабаби энг одобли ижарачи ҳисобланаман. Квартира ҳақини доимо, ўз вақтида тўлаб бораман. Мен ЖЭК билан ўртамиздаги шартноманинг деярли барча бандларини ижро этаман. Лекин ўтган йили уйимиздаги иситиш тизими бошқа уйларга қараганда ўн тўрт кун кеч ишлади. Шу вақт ичида саккиз марта буюртма бердим. Икки марта ЖЭК бошлиғи билан учрашдим. Кунлар совиб кетгач, туман ҳокимигача боришга мажбур бўлдик. Шундан кейингина уйимиз иситиш тизимига уланди. Уйимиз йўлагидаги тўрт қаватнинг бир қаватида ҳам чироқ йўқ. Қоронғуда йўлакка киришга ёш болалар у ёқда турсин, катталар ҳам қўрқади. Бир неча марта ЖЭКка буюртма берганмиз. Умуман иши бўлмаган. Йўлакнинг ойналари синган, қишда совуб кетади. Аммо ЖЭКдагиларнинг бу билан мутлақо иши йўқ. Шундай бўлгач, ЖЭК ҳақида қандай илиқ гап айтасан.

Хуллас, одамларга ширкатчилар яратаётган шароитлар маъқул бўлди. Ҳамма бир овоздан «Гулистон» ширкатлар уюшмасига киришга қарор қилди.

ШИРКАТНИНГ АФЗАЛЛИГИ НИМАДА?

Ширкат, ўз ҳисоб рақамига эга бўлган мустақил ташкилот. Уни ташкил этишдан кўзланган асосий мақсад ўз-ўзини маблағ билан таъминлаш бўлса, иккинчиси уйларни таъмирлаш, иситиш ва бошқа хизматларнинг сифатини яхшилашдан иборат.

Албатта, ишбилармон раҳбарга кўп нарса боғлиқ. Квартира ҳақларини ўз вақтида ундираётган, ҳисоб рақамига тушган пулни ҳаракатга келтираётган ширкатларда иш яхши кетаяпти. Чунки бу пулга бирор бир фирма очиш ёки бозорбоп маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган корхона ҳам қуриш мумкин. Агар шундай корхона қурилиб, ширкат фойда кўра бошласа, у ҳар қандай шароитда ҳам квартира ҳақларини оширмаслик имконига эга бўлади. Сабаб у уйларни сақлаб туришга кетаётган маблағнинг етмаган қисмини корхона келтирган фойдадан қоплаши мумкин.

Тўғри, Тошкентда биз тасаввур қилган даражада бойиб кетган ширкатлар ҳали йўқ. Лекин келажакда шундай бўлади. Бунга бугун ҳуқуқий замин яратилган.

ЯНА БИР МУАММО

Шу ўринда яна бир нарсани таъкидлаш керакки, пойтахтимиздаги барча ширкатларда ҳам иш авжида деб бўлмайди. Бунинг сабаблари бир нечта. Келинг, бу сабабларни Сирғали туманидаги «Фидойи ёшлар» ширкати мисолида кўриб чиқайлик. Бу ширкатнинг тузилганига эндигина бир ярим йил бўлди. Раҳбарнинг гапига қараганда, ширкатга 1072 хонадон бирлашган. Ширкат тузилганда жуда кўп хонадонлар квартира ҳақидан қарздор эди. Бу қарзлар бугун ҳам тўлангани йўқ. Бундан ташқари, ширкат ихтиёрига берилган уйларнинг биронтаси яқин орада таъмир қилинмаган.

–Қоғозда уйларнинг қайсидир қисми кейинги уч-тўрт йилда таъмирланган, – дейди «Фидойи ёшлар» ширкати раиси Марям Машарипова. – Лекин бугунги текширишлар шуни кўрсатаяптики, бу уйларда умуман таъмирлаш ишлари олиб борилмаган. Албатта, кимлардир бажарилмаган иш учун каттагина маблағни ўзлаштирган. Қарзларни ундириш масаласи муаммолигича қолмоқда. Судлар чиқарган ажримларнинг ижроси жуда суст кетаяпти.

Одатда уй эгаси қарзини тўламаса ёки тўлай олмаса унинг бирор бир мулки мусодара қилиниб сотилади, – дея сўзида давом этади опа. – Ширкатимизга қарашли 35 уйнинг 78-хонадонида Сотниковлар оиласи истиқомат қилади. Уларнинг шу бугунгача бўлган қарзи 155 минг 966 сўмга етди. Албатта, биз ҳам қараб турганимиз йўқ. Сотниковларни судга бердик. Суд қарзни ундириш тўғрисида ажрим чиқарганига анча бўлди. Лекин ижрочи уни ундира олмаяпти. Ундира олмайди ҳам. Чунки Сотниковлар хонадонида қўлга илиниши мумкин бўлган нарсанинг ўзи йўқ. Хонадон эгаси Сотникова эса ҳеч ерда ишламайди.

Биз уни жазолаш учун электрини уздик. Кейин иссиқ ва совуқ сувни ўчирдик. У бунга парво ҳам қилгани йўқ. Қарз эса ўсиб бораяпти.

Ҳар ойда тушадиган квартира ҳақларининг 48 фоизигина ширкат ихтиёрида қолади. Ширкат бу пулдан аввало хизматчиларига маош, йўлаклардаги электр чироқлари, лифтлар, иситиш тизими, иссиқ ва совуқ сув ҳамда тўкинди олиб кетилгани учун пул тўлаши керак.

— Биз ҳар ойда аҳолидан 70-80 фоиз миқдорда квартира ҳақларини йиғиб оламиз, — дейди Марям Машарипова. — Лекин хизматлар учун ҳақни 100 фоиз тўлаймиз. Бир кун кечиктирсак жарима тўлашимиз керак. Натижада ҳисоб рақамимизга тушаётган пулни ҳаракатга келтириш у ёқда турсин, ҳатто таъмирталаб уйларни енгил таъмирлашга ҳам маблағ қолмаяпти. Бир ярим йилда иккита уйни таъмирдан чиқардик. Қолганларида аҳвол яхши эмас. Уйи исимаган, томидан томчи ўтиб турган, қишда иссиқ сув ёзда совуқ сув чиқмайдиган хонадон эгасидан мен қандай қилиб квартира ҳақини ўз вақтида тўлашини талаб қиламан. Квартира ҳақларини ўз вақтида ундириб ололмаётганимизнинг сабабларидан бири шу. Яна бир гап. Ширкатимизда анчагина квартира ҳақини тўлашда имтиёзга эга бўлган одамлар яшайди. Ўзаро шартномага асосан ҳар ойда бюджетдан ўша имтиёздаги пул бизнинг ҳисоб рақамимизга тушиши керак. Лекин бу пул ҳам ўз вақтида келиб тушмайди: шу кунгача 3 миллион сўм маблағни ололмай турибмиз. Буни ундиришнинг иложини топа олмаяпмиз. Гўёки ширкат етим бола. У қарзини ўз вақтида тўлаши шарт. Унга пул бериш масаласи эса... Кечикса ҳам, тўланмаса ҳам ҳеч ким суриштирмайди. Хуллас, муаммо устига муаммо.

Ширкатларни тузишдан мақсад хусусий квартираларни сақлаб туришни боқимандаликдан чиқариш, квартира ҳақлари кескин ошиб кетишининг олдини олиш, аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишдан иборат эди. Айрим жойларда кўзланган мақсадга эришилаётган бўлса-да, кўп жойларда бошланган ислоҳотлар жуда секин бораяпти. Айримлар эса эски ЖЭКлар яхши эди деган фикрда.

Юқорида кўп бора таъкидлаганимиздек, бозор иқтисоди шароитида нархларнинг, жумладан квартира ҳақларининг ўсиб бориши табиий жараён. Унинг олдини олишнинг аниқ йўлларидан бири, ширкатларга бирлашишдир. Шу билан бирга аҳолига кўрсатилаётган коммунал хизматни ҳам тубдан яхшилаш керак. Шунда квартира ҳақларини ҳамма ўз вақтида тўлайдиган, ортиқча эътирозларга чек қўйилган бўларди. Қарс икки қўлдан чиқади, деб бекорга айтишмайди-ку.

Беккул ЭГАМҚУЛОВ

Ҳалима ХУДОЙБЕРДИЕВА,
Ўзбекистон халқ шоири

ЗУМДА ЧЎҒЛАНА ОЛСАНГ СЕН ВАТАНГА АРЗИЙСАН

БАЙРОҚ ТУТҚИЧИГА БИР ОЯТ ЁЗДИМ

Байроқ тутқичига бир оят ёздим,
Кўтаргувчи қўлга ҳимоят ёздим.
Бергувчи Оллоҳ, мен шояд ёздим,
Ўқиб кўтарсин деб байроқдорларим.

... Байроққа етмаган қўл келди, кўрдим,
Кўмир конларида қул келди, кўрдим.
Оёғида кишан, ғул келди, кўрдим,
Бирма-бир тўкилди ўтмиш зорларим.

Чўлпон шу байроқ деб хор-зор юради,
Усмон ақлдан озган, қаҳ-қаҳ уради.
Тунлар келиб шеърларимга киради,
Улар менинг руҳий мададкорларим.

Мен йиғлаб байроққа лабимни босдим,
Хотирам ўлмайди, ўлмайди қасдим.
Байроқ тутқичига бир оят ёздим,
Ўқиб кўтарсин деб байроқдорларим.

ДАРАХТЛАРГА АЙЛАНТИРИБ ҚЎЙ...

Ҳаққос рост,
Мен дарахтман чоғи,
Ҳар кун йўлга отланадиган,
Йиғлайдиган, шодланадиган
Йўлга тушган барги, бутоғи.
Бошим олиб кетмоқ бўламан,
Ҳар кун... аммо айдир бир сир.
Манглайимда ёзуғлик тақдир,
... Шу турган жойимда ўламан.

Ватан!
Хомуш юзинг ўгирма,
Болаларинг бузса шайтон, ўй.
Сен уларни аяб ўтирмай,
Дарахтларга айлантириб қўй!

ОТА ҲОВЛИМ

Анор офтоб ёққа юз бурган,
Шафтолисин гули ним пушти.
Сен онамнинг юзини кўрган,
Сенга онам излари тушди.

Ота ҳовлим, кўрганим, ҳовлим.
Жондан азиз кўрганим ҳовлим.
Айвонлари иссиқ, аёвлим
Ёдга отам сўзлари тушди.

Аввал отам кетди тобутда,
Кейин онам кетди булутдай.
Ўтирсам-да сиртим сукутда
Дилим ёнди, бўзлади, тушди.

Ҳовлидаги бир ариқча сув,
Ариқчага йиғладим дув-дув.
Эридими, билмадим, ёҳу,
Сувга ёшим тузлари тушди.

Боғдан отамнинг саси келди,
Уйдан онамнинг иси келди.
Мўзтарим келди, маъюсим келди,
Ёдга онам кўзлари тушди...

Эсга тушди қирда, қияда
Юрганлари отда, туяда.
Сўнг ғингиллаб офтобрўяда
Ип йигирган кезлари тушди...

Ота ҳовлим, кўрганим, ҳовлим,
Жондан азиз кўрганим, ҳовлим
Айвонлари иссиқ, аёвлим.
Ёдга онам кўзлари тушди...
Ёдга онам сўзлари тушди...
Дилнинг соғинч, музлари тушди...

ВАТАН ЧАҚИРСА...

Толиққанлар кўксингда бургутларинг,
Ўчиб бўлган гуриллаган ўтларинг.
У чақирса...
зумда чўғлана олсанг
Шунда, шунда Сен Ватанга арзийсан.

Шон бермоқ-чун бир парча чўл,
ё тоққа,
Жон бермоқ-чун шу Ватанни олмоққа
У чақирса...
Зумда ўқлана олсанг
Шунда, шунда Сен Ватанга арзийсан.

Бир кун қабрда ётсанг ҳамки
паймолсан
У чақирса...
Зумда тиклана олсанг
Ерсан, аммо учиб, кўклана олсанг
Шунда, шунда Сен Ватанга арзийсан.

***

Менинг
бору йўғим
Умидга ўтган,
Фарқлай олмай гоҳо,
Ёлғон, чинни ман
Ҳар битта кесакдан
гавҳарлик кутган,
Жавоҳирлик кутган
жинниман...

ТУҒЛАРИМНИ ОЛОЛМАЙДИ ЁВ...

Сева-сева баланд тоғларни,
Ҳар тун дафтаримга киракан...
Яширакан унга тиғларни,
Ханжарларни жойлаштиракан...

Сева-сева байроқларимни,
Тунги туйғумни зич экаман,
Экмайдирман унга заримни,
Унга қаҳру қилич экаман.

Эркcизлик жон-жонимдан ўтди.
Энди шеърим, ерим, ғурим ғов.
Зич экаман... боролмас ўтиб;
Туғларимни ололмайди ёв!

ЮКСАЛИШГА МАҲКУМЛИК

Маҳсулмиз ё,
Ё мажбурмиз депмас,
Маҳкуммиз деб бу ҳолга ёндош.
Энди ерда судралмоқ эпмас,
Энди ердан кўтарилди бош!

Бош эгилса
Боз учар тошдай
Боз эгилса, биз ўзи киммиз?
Айрилмаслик учун ҳам бошдан
Энди юксалмоққа маҳкуммиз!

Эй чирмашган!
Қудратлан, куч топ,
Юксак дарахт — чақир тикан, хўл.
Маҳкумлик бу — муқаррар азоб
Озодликка олиб чиқар йўл!

ҚЎҚОНГА БОРСАМ...

Ёдга Моҳларойим тушмоқда такрор,
Эшиттим келади товушларини.
Қўқонга борсам ва ақалли бир бор
Кийиб кўрсам дейман ковушларини.

Қаландарлар кезар "Ё, Оллоҳ, дўст"лаб
Майхўрлар ҳисоблар чақаларини.
Бегим Умархонга ишқини сўзлаб,
Ғазал билан тикар яқоларини.

Ойим ёди билан кўзим олди банд
Ерни босиб-босмай фарҳунда келар.
Аввал пойин ўпган кўшкларки баланд,
Кейин бошин қўйган хор кунда келар.

Сўнгги кунимгача тирик қасдим бор
Элимнинг кўр, қотил одамларига.
Ҳар икки дунёда улар ўтсин зор
Моҳларойимларнинг қадамларига...

Ёдга Моҳларойим тушмоқда такрор,
Эшиттим келади товушларини.
Қўқонга борсам ва ақалли бир бор
Кийиб кўрсам дейман ковушларини!

Самарқандлик истеъдодли шоира Хосият Бобомуродова бир неча шеърий тўпламлар муаллифи. Шоиранинг кейинги йиллардаги ижоди мавзуларининг долзарблиги, поэтик образларининг ёрқинлиги, таъсирчанлиги билан ажралиб туради. Унинг шеърларида Она-Ватан, севги, ҳижрон, истиқлол васфи, аждодлар руҳи, имон-эътиқод, садоқат, некбинлик, инсоннинг руҳий ҳолатлари бутун мураккабликлари билан намоён бўлади.

Яқинда «Зарафшон» нашриёти шоиранинг «Жонимнинг эгаси» шеърлар ва драма китобини нашрдан чиқарди. Тўпламга сўзбоши ёзган филология фанлари доктори, профессор И. Мирзаев мазкур китобнинг мундарижаси ҳақида шундай дейди «Муборак истиқлол аслида озод руҳ, эркин ижод, мустақил фикр соҳиби бўлган шоирани янги уфқий баландликлара парвоз қилдирмоқда.Шоира яратган янги назмий камалакдек рангин оламнинг асосий ғоявий-эстетик йўналишлари, етакчи тамойилларига диққат қилайлик: унинг шеърларида бош мавзу-мундарижа она-Ватан, севги соғинчи, Мустақиллик неъматлари, буюк аждодларимизнинг муборак руҳи, меҳнаткаш, содда, муқаддас тупроққа фидойи одамларимиз, иймон-эътиқод, садоқат, жувонмардлик ва некбинлик тасвир-ифодасидир».

Доимий ҳамроҳ

Карвонлар сафида мен ҳам йўлчиман,
Бағрида шеър унган — боғбон гулчиман,
Суйганлар қавмидан келган элчиман,
Ватан омон бўлсин, Ватан бор бўлсин!

Тўпламдан жой олган «Бола кўтарган аёл» шеърий драмаси шоира фикрий, мушоҳада доираси янада кенгроқ миқёслар касб этаётганини кўрсатади.

«Жонимнинг эгаси» тўпламига А. Фармонова муҳаррирлик қилган. Китобни мусаввир А. Калонов безаган.

ЭСКАЛАТОРДАГИ ОДАМ

Инсон умри эскалатордан кўтарилгандай бир зумлик лаҳза. Уни китоб ўқиш билан ўтказган одамлар ибратбахшдир.

Самарқанддаги уч қаватли марказий универмагга эскалатор (ўзиюрар зиналар) билан чиқишади. Гоҳ-гоҳида бу зиналардан китобга термулиб кўтарилаётганларни кўриб қоламан. Қайси машҳур ёзувчининг асарини ўқишаётган экан, деб қизиқаман. Бу зайлда ўқилаётган китоблар кўп ҳолларда детектив ёки фантастик, ишбилармонлик, табобат, ошпазлик бўйича маслаҳатлар бўлиб чиқади. Бир йигитчанинг қўлида «Шайтанат»ни кўриб қолдим. Бирор соат ўтмай бир аёл ҳам шу китобдан кўз узмай юқори кўтарилиб кетди. Худо ҳақи, Тоҳир Маликка ҳавасим келиб кетди. «Шайтанат»нинг биринчи китоби чоп этилгандан кейинги шов-шувлар, талашиб-тортишиб ўқишлар ўзингизга маълум. Лекин негадир адабий танқид «Шайтанат» ёки шунга ўхшаш қизиқиш билан ўқилган китобларни таҳлил қилиб бермади. Бу нарса ёзувчилар учун ҳам, ўқувчилар учун ҳам зарур эди.

Кунлардан бирида яна эскалаторда сулув бир келинчакнинг қўлида Турсуной Содиқованинг «Ёнингдаги бахт» китобчасини кўрдим. Мен ҳалиги нозанин билан гаплашгим, китоб ҳақидаги фикрларини билгим келди. Кейин бу китобни топиб ўқисам, асосан, ёшларга мўлжалланган насиҳатлар экан.

Аслида, бизнинг кўҳна Шарқда насиҳат битиш ва уни кўпчилик орасида қироат билан ўқиш одат бўлган. Ибн Сино ва Яссавий, Саъдий ва Навоий ҳазратлари битган ўгитлар асрлар оша тарбия воситаси бўлиб келаётир. Аммо адабий танқид бу жанрга бурнини жийириб қараб келди, «дидактик асарларнинг вақти ўтган»-лигини пеш қилишдан чарчамади.

Бир ҳақиқатни тан олмоқ керакки, кучли адабиёт бўлмаган жойда кучли танқид ҳам бўлмайди. Агар рус адабиётига Пушкин, Лермонтов, Гогол сингари истеъдодлар кириб келишмаганда Белинскийдай танқидчилар ҳам бўлмасди. Олтмишинчи йилларда Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, кейинчалик Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов сингари истеъдодлар эшик қоқишмаганда, бугун номлари бизга яхши таниш муҳтарам танқидчиларимиз ҳам, эҳтимол, нотаниш бўлиб қолаверарди.

Мустақилликка эришганимиздан кейин ижодий имкониятлар эшиги кенгроқ очилди. Аммо бундан биз ижодкорлар қай даражада фойдаланаяпмиз? Тўғри, роман, қиссалар ёзилаётир, муқоваси нафис китоблар чоп этилаётир.

Тан олмоқ керак, адабиёт бошқа республикаларда ҳам жуда юксалишда эмас. Боиси, ижодкорлар ТВ ва компьютер билан рақобатда анча нарсани бой бериб қўйишди. Аммо «Йиқилган курашга тўймас», деган нақлга таянмасак, қолганини ҳам ютқазамиз. Эндиликда оз бўлсин-у соз бўлсин, деган шиорга амал қилиш пайти келганга ўхшайди.

Ўзим кўп йилдан бери зоҳирий бир ташрифни кутиб яшайман. Эътибор берганмисиз: XV асрда адабиёт тор доиралардаги ҳамду сано билан банд бўлган бир пайтда Алишер Навоий ташриф буюриб, адабиётни юксак чўққиларга кўтардилар. XX аср бошида тарих майдонига ашраф боболаримиз келдилар: Маҳмудхўжа Беҳбудий драматургиямизга, Абдулла Қодирий насримизга асос солишди ва бутун ижод аҳли уларга эргашдилар. Ҳатто шўролар даврида ҳам Абдулла Орипов шеъриятимиз байроғини баланд кўтарди.

Яратганнинг инояти билан тағин ана шундай инсон ташриф буюриб, адабиётимизни мунаввар нуқталарга кўтаради, деган умид кўп йилдан бери мени тарк этмайди.

Назаримда, бундай истеъдод ёшларимиз орасидан чиқиши керакдай. Зотан, адабиётимиздаги энг зўр асарлар, шу жумладан, «Ўткан кунлар», «Қуллар», «Навоий» романлари, Ғафур Ғуломнинг оташин шеърлари дунёга келганда уларнинг муаллифлари 25-30 ёшларда эдилар. Шайх Саъдий «Гулистон» ва «Бўстон»ни битганларида қирқ ёшга ҳам тўлмагандилар, Лев Толстой «Уруш ва тинчлик»ни тугатганда нақ 35 ёшда эди, Робиндранат Тагор Нобел мукофотини олганда ҳали эллик ёшга тўлмаганди.

Қизиқ, нафақага чиқиб олган ёки аввалари бирор мансабда турган кишиларнинг айримлари ўзларини ёзувчиликка уришаётгани ғашингизни келтиради. Уларнинг «асар»лари чоп этилаётир, бунинг учун маблағ ҳам топилади. «Нега бундай асарларнинг бирортаси Озод Шарафиддинов ёки Норбой Худойбергановнинг қўлига тушмаётир», деб ўйлаб қоласан гоҳида.

«Ёзувчи» нашриёти ҳар йил чоп этаётган «Ёшлар баёзи»ни ўқиб, истеъдодли йигит, қизларимиз кўплигига ишонч ҳосил қиламан. Бу наширлар янада кўпайса,- деган умиддаман.

Айрим тенгдошларимиз адабиёт баҳонасида ўзларини тарғиб қилишдан хижолат бўлишмаётгани эриш туюлади. «Мустақиллик туфайли деярли ҳар йили биттадан роман ёзаяпман», деди яқинда улардан бири. Афсусланарли жойи шундаки, ночор «роман»лар танқидчилигимизнинг эътиборидан четда қолиб кетмоқда. «Менинг асаримни тушуниш учун китобхон махсус тайёргарликка эга бўлиши керак», деди яна бир тенгдошим. Бошқа бир танишим эса китобини узундан-узоқ шарҳлаб беришга уриниб, мени ҳам, ўзини ҳам ноқулай аҳволга солди.

Бундай пайтларда беихтиёр устоз Асқад Мухторнинг гаплари ёдга тушади: «Роман ёзаяпман», дейишга журъатим етмайди», «Мен ёзувчиман, дегани мен яхши одамман, дегандай бўлиб туюлади».

Китобхонлардан, униб-ўсиб келаётган зукко ёшлардан аччиқ гапларни эшитмайлик десак кўпроқ ўзимиз ҳақимиздамас, келажак авлод ҳақида қайғуришимиз керакка ўхшайди.

Нусрат РАҲМАТ

Самарқанд

Танқидни танқид

ТАНҚИДБОП НУҚТА

Газетада танқидчилик муаммоларига бағишланган мактуб ва мақолалар, суҳбатларда («ЎзАС», 2001 йил, 43, 44-45, 46-47-сонлар) билдирилаётган фикр-мулоҳазалар адабиёт мухлисларини бефарқ қолдирмаслиги тайин. Адабий танқид, таъбир жоиз бўлса, ижодий жараённинг энг танқидбоп нуқтасига айланиб қолди. Шубҳасиз, бунинг туб сабаблари бор, улар газетада изчил ёритилаётир ҳам.

Янги асрга қадам ташларканмиз, барча соҳаларда бўлгани каби, бир аср давомида ***танқидчилигимиз*** қандай ютуқларга эришди, деган савол ҳам олдимизда туриши табиий. Бадиий адабиётни узоқ муддат ёки мангу яшаб қоладиган мумтоз асарларсиз кўз олдимизга келтира олмаганимиздек, адабий танқид ва адабиётшуносликни ҳам фақат бир авлод эмас, балки бир неча авлоднинг тафаккурига таъсир кўрсатиб, ёш мутахассислар учун дастуриламал вазифасини ўтайдиган салмоқли илмий тадқиқотларсиз тасаввур этиш мумкин эмас. Шўро тузуми даврида яшаб ижод этган адабиётшунослардан М.М.Бахтиннинг асарлари шундай теран тадқиқотлар сирасига киради. Бу улуғ олимнинг китоблари турли тилларга таржима қилиниб, кучли баҳс-мунозаралар туғдириб, ушбу соҳа мутахассисларининг ҳайрат ва таҳсинига сазовор бўлган. Ўзбек адабий танқидчилиги ва адабиётшунослигида бундай теран тадқиқотлар, афсуски, яратилмади. Юбилейларга бағишланган айрим мақолаларда баъзи устоз адабиётшуносларимизга нисбатан «буюк» сўзи қўлланилаётган бўлса-да, уларнинг асарлари ёки илмий кашфиётларига нисбатан бу сўзни қўллашга рағбат кўрсатилаётгани йўқ.

Албатта, танқидчилигимиз баҳоли-қудрат адабиётимиз манфаатлари учун хизмат қилиб келаётганини, миллий адабиётнинг барча ютуқларида мунаққидларнинг муносиб ҳиссаси борлигини инкор этиш инсофдан эмас. Тарихий мавзуда ёзилган ҳажми катта ва ғўррoқ бир асаримни Наим Каримов домла қўлёзма ҳолида ўқиб, жонкуярлик билан нуқсонларини очиб ташлаганларида, олдинига гангиб қолган бўлсам-да, сўнгра танқидни тўла қабул қилиб, ундан ўзим учун талай сабоқлар чиқариб, домладан беҳад миннатдор бўлганман. Ҳар бир ижодкор, айниқса, бошловчилар учун адабий танқид нақадар зарурлигини ҳис этганман. Долзарб, жонли ва теран адабий мушоҳадаларга бой мақолалар бўшроқ бадиий асарлардан кўра кўпроқ қизиқиш билан ўқилиб, тилга тушиб кетиши сир эмас. Адабий газета ва журналларнинг янги сонларида О.Шарафиддинов, У.Норматов, А.Улуғов, Б.Карим мақолалари кўриниб қолса, мен мамнун бўламан ва одатда, мутолаани шулардан бошлайман.

Аммо шунга қарамай, ўзбек адабий танқидчилигининг бугунги аҳволидан қониқиш ҳис этиш қийин, бу соҳада сифат жиҳатидан катта ўзгаришлар бўлишини истаймиз. Ёзувчилар бутун ижоди давомида биргина бўлса-да қоладиган асар яратишни орзу қилганлари каби, мунаққидлар ҳам кўп сонли даврий мақолалар қаторида узоқ яшаб қоладиган, биздан кўра зуккороқ ва билимдонроқ бўладиган келгуси авлодлар ҳам эътироф этиб, тан оладиган тадқиқотлар яратишга интилишлари лозим. Замонавий адабиёт ҳақида жаҳоний илмий тафаккур, чуқур адабий мушоҳадалар ва юксак санъаткорлик омухта бўлган чўнг ва залворли тадқиқот борлигидан хабардор эмасмиз.

Ўтган асрда бадиий адабиётда маълум ютуқларга эришилиб, турли жанрларда жаҳон адабиётининг сара намуналарига яқинлашиб борадлиган ўнлаб етук асарлар яратилганига қарамай, адабий танқиднинг оқсаб қолганига бир қанча сабабларни важ қилиб кўрсатиш мумкин. Биз бу ўринда улардан фақат биттасига тўхталмоқчимиз.

Маълумки, бирон-бир миллат тафаккури бошқа халқларнинг маънавий ютуқларидан иҳоталанган ҳолда ривожлана олмайди. Адабий танқидчилик ҳам сабот билан жаҳоний тажрибаларни ўзлаштириб, қаламни шунга мослаб қўйишга интилиши керак. Чет тилдан таржима деганда, асосан, бадиий китоблар таржимасини тушунишдан воз кечиш пайти аллақачон етган. Миллий фалсафасининг бойлиги жиҳатидан немисларга тенглаша оладиган халқ йўқдир, балким. Бироқ шулар ҳам «ўзимизники ўзимизга етади», деб қўл қовуштириб туришмайди. Камина Берлин давлат кутубхонасининг адабиётшунослик бўлимида XX асрнинг улуғ мутафаккири Х.Ортега-и-Гассетнинг саккиз жилдли асарларининг испан тилидаги нашри ва немисча таржимаси ёнма-ён турганини кўрдим. Марҳамат, аслият тилини билмаган таржимани ўқисин, таржимадан қаноатланмаган киши эса, аслиятни варақлаб кўрсин. Ж.П.Сатр асарлари таржимаси ҳам французча аслият билан ёнма-ён турибди ва ҳоказо. «Энди у ер Европа-да», дерсиз. Лекин Теҳрон кутубхоналари ўқув залларида ҳам турли адабий қомуслар ва бошқа китоблардан ташқари, жаҳон адабиётшунослиги ва эстетикасининг энг янги ютуқларига оид маълумотларгача бисёр. Ризо Саид Ҳусайнийнинг икки жилдли «Адабий мактаблар» китобида жаҳондаги турли адабий оқимлар ва уларнинг йирик намояндалари ҳақида анча батафсил маълумотлар берилган.

Албатта, «Чет элликлар бу ишларга қандоқ улгуришаркан?» деган савол пайдо бўлиши мумкин. Масалани ойдинлаштирадиган жиҳатларидан бири шуки, кўпгина мамлакатлардаги етук мутахассислар хорижий ўлкаларда ўз соҳалари бўйича қилинаётган янги тадқиқотларни синчковлик билан кузатиб боришади. Бирор тилда арзирли тадқиқот пайдо бўлдими, вақтни ўтказмай ўз тилларига таржима қилишади. Ҳар бир катта мутахассис таржимонлик фаолияти билан ҳам, аввало, ўз соҳасининг равнақига хизмат қилишга интилади. Табиийки, бунинг натижасида унинг ўзи ҳам муайян соҳа билимдони сифатида анча ўсиб, унинг сирлари ва қонуниятларини имкон қадар чуқурроқ ўзлаштириб олади. Ишончим комилки, бизда ўзбек тилида кўп жилдлик «Жаҳон адабий ва эстетик тафаккури хазинаси» туркумини тайёрлаб нашр этишни йўлга қўйиш учун салоҳият ҳам, имконият ҳам бор. Албатта, бадиий сўз санъати сирларига оид ва умумбашарий қимматга эга дурдона тадқиқотларни маҳорат билан ўгириш учун моҳир таржимонларни жалб этиш лозим бўлади. Бутун бошли илмий-тадқиқот институтлари ва бошқа мўътабар даргоҳларда фаолият кўрсатаётган адабиётшунослар, файласуфлар, тарихчилар ва бошқа ижтимоий соҳалар мутахассислари ҳам бундай хайрли ишга бош қўшсалар, ўз соҳаларига оид жаҳоний тажрибаларни ўрганиб, бадиий-эстетик тафаккуримизда сифат жиҳатидан туб ўзгаришлар юзага келишига катта ҳисса қўшган бўлардилар.

Қисқаси, адабий танқид ва эстетика соҳасида жаҳоний тажрибалар кенг миқёсда ўзлаштирилмас экан, танқидчиликдаги аҳвол ўзгаришсиз қолаверади.

Ғулом КАРИМ

Адабий танқид муаммоларига бағишланган чиқишлар газетхонларимизда, ижодкор ва мутахассисларда жиддий қизиқиш туғдираётгани таҳририятга келаётган хатларда, мақола ва муносабатларда аён кўриниб турибди. Аслида ҳам бадиий адабиёт, китобхон ва адабий танқид ижодий жараённинг мустаҳкам, узвий алоқадаги ҳалқаларидир. Бу ҳалқалардан қай бири заифлашиб қолса нафақат ўқувчилар савиясига, шунингдек, умуман адабиёт ривожига ўзининг салбий таъсирини кўрсатади.

Танқидчиликда фаолликни ошириш, ижоднинг бу жабҳасидаги камчиликларни рўй-рост эътироф этишдан кўзланган мақсад ижод майдонида кечаётган жараёнларни, пайдо бўлаётган янги асарларни жиддий таҳлилдан ўтказиб, ижодкорларга ҳам, китобхонларга ҳам улар ҳақида жамоатчилик фикр-мулоҳазаларини етказишдир. Китобхон дидини тарбиялашнинг, бадиий ижод савиясини кўтаришнинг бу синалган усули ўз вазифасини асосан танқидчилик доирасида адо этиши барчага маълум.

Кейинги пайтда таҳририятга ижодий машқлари билан мурожаат этаётган ўқувчилар сони хийла кўпайди. Шеър ёки ҳикоя машқ қилишга ҳаваснинг ўзи рағбатга молик. Бундай ҳаваскорлар етти ёшдан етмиш ёшгача бўлган турли-туман савиядаги кишилар. Айримларининг қўлида чоп этилган битта ёки иккита китобчаси ҳам бор. Оддий, жўн машқларини тўплам шаклида нашр эттириб олган ҳаваскорнинг эса даъвоси анча баланд. Бир амаллаб шеър ёзишнинг алифбосини, дейлик, қофия, вазн ёки туроқни келиштириб, шоирлик даъвосига ўтиб олиш — таҳририятдан шеърларини эълон қилишни, тўпламига тақризлар чиқаришни талаб қилиш, юмшоқ қилиб айтганда, маданиятсизликнинг бир кўриниши, аслида. Хўш, бундай ҳолнинг сабабларидан бири танқидчиликнинг саёз, бўш китобларни, жўн машқларни ўз вақтида кескин фош этиб, бу оқимнинг йўлига тўғон қўймаганида эмасми?!

Айни пайтда маънавий ҳаётимизда воқеа бўладиган асарлар ҳақида теран таҳлил ва таъсирчан талқинга асосланган танқидий мақолалар ҳам асл бадииятнинг кенг тарғиботига хизмат қилади. Ўз навбатида ўқувчининг китобни танлаб ўқишига, бадиий сўз сеҳрини ҳис этишига кўмаклашади. Бу ўринда газетамизнинг ўтган сонида (23 ноябр, 49-сон) эълон қилинган филология фанлари доктори Ҳ. Каримовнинг атоқли адибимиз Пиримқул Қодиров қаламига мансуб "Она лочин нидоси" романига бағишланган "Жўмард она ёхуд Гавҳаршодбегим қисмати" мақоласини эслатиб ўтиш ўринли, деб ўйлаймиз.Шеър нима, шоирлик қисматини қандай тушунмоқ керак, яхши асарни жўн қораламалардан қандай фарқламоқ даркор, сўзларни қофияга солиб, бир вазнга келтирган билан мурод ҳосил бўладими деган талай саволларга аниқ ва пухта жавобни ўқувчилар биринчи галда бадиий адабиёт мутахассисларидан, мунаққидлардан кутишади.

Газетамизда «Танқидни танқид» рукнида изчил эълон қилинаётган чиқишлар, аввало, адабий танқид соҳасида жонланишга туртки бериш, камчиликларни бартараф этиш йўлларини биргаликда муҳокама қилиш ва энг муҳими, бу жабҳада фаолликка эришишдир. Модомики, қўлига китоб олган ўқувчи уни ўқишга киришишдан олдин бадиий сўз санъатидан озми-кўпми хабардор бўлмас экан, адабиёт мавқеини, ижодкор меҳнати самарасини ошириб бўлмайди. Айни шу нуқтада масала танқидчининг ўз бурчини қай даражада адо этаётганига бориб тақалади.

Биз газетхонларни, ижодкор ва мунаққидларни танқид муаммолари борасида ўз кузатишлари, фикр-мулоҳазалари билан қатнашишга чорлаймиз.

ТАНҚИД ВА АДАБИЁТШУНОСЛИК БЎЛИМИ

Турсунбой АДАШБОЕВ

ОСМОНДА ОЙ МИС ТОВОҚДАЙ ЯРҚИРАЙДИ

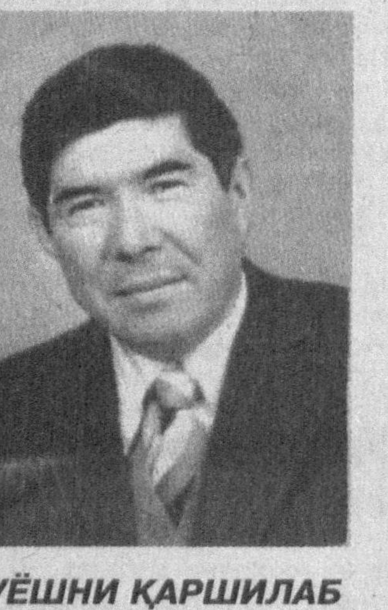

ҚУЁШНИ ҚАРШИЛАБ

Топилжон Жалоловга

Бир танти йигит яшар
Кўркам Булоқбошида.
Қуёшга ёндош, қўшни,
Чилустуннинг қошида.

Таърифлашга сўз етмас
Унинг тупроқ, тошини.
Тўпори, танти, ошнам,
Даласидан ошиниб.

Ҳар уйга ўн биттадан
Болор – тўсин санатиб,
Қурди шинам иморат
Кун чиқарга қаратиб.

Барча ўзбеклар каби
Унутмади синчини.
Сақлаш керак офатдан
Хонадоннинг тинчини.

Набиралар бир этак –
Жўжа бирдай аҳил жон.
Парвонадир момоси,
Бобоси ҳам гиргиттон.

Ором нима билмайди,
Толиқмайди юмушдан.
Елкада тўн – елвагай,
Соч-соқоли кумушдай.

Қуёшга пешвоз уйга
Нур тўкилар парпираб.
Саховатли деҳқондай
Пешонаси ярқираб.

Чунки пок ният билан
Офтобни қаршилайди.
Кўп қатори элига
Фақат тинчлик тилайди.

Кунга қараб очилар
Дарвозаси, дарчаси.
Бу ҳовли юртимизнинг
Файзли, кичик парчаси.

ТУШ

Ором олиб ухлашни
Жонзотлар ҳам хуш кўрар.
Бизга ўхшаб гоҳида,
Турли-туман туш кўрар.

Катта байрам, тантана
Сичқонлар ўлкасида.
Йўрғалайди ер тепиб,
«Андижон полкаси»га.

Улар ҳадик, қўрқувдан
Бугун холи ва йироқ.
Бири Мушук бўйнига
Осиб қўйди қўнғироқ...

Делфин билан Акула
Ўз тилида сўйлайди.
Эчкиэмар ҳар икковин
Ютмоқликни ўйлайди.

Бўкиб қопти Каркидон,
Аҳволи оғир анча.
Келаётир Чумоли,
Елкада кўтарганча.

Ёғду сочар тўлин ой
Ишком оша нарвондан.
Туш таъбирин сўранглар
Турсун Али полвондан.

БУ ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ

Кўрдингларми чипор
Хўроз
Миниб олиб Тулкини,
Ўтиб кетди гузар томон
Ортиб молу-мулкини.

Олаҳакка арқон боғлаб
Тимсоҳнинг пўконига,
Ёнғоқ ташир бозордаги
Хусусий дўконига.

Тошбақага эгар уриб,
Қинғир оёқ Чигиртка
Кечки овқат ташвишида
Шошиб борар гугуртга.

Беқасам тўн Зебрадан
Жирафа сал норози.
Филнинг вазнин ўлчаш учун
Сотиб опти тарози.

Чувалчангни кўрган маҳал
Кобра қочди сесканиб.
Бу дунёнинг иши шундай,
Пала-партиш, тескари.

* * *

Қишлоқда тун, сергак итлар
Ўхтин-ўхтин ириллайди.
Саратонлар, чигирткалар
Навбат кутмай чириллайди.

Ҳордиқ олар кўкандаги
Қўзи, қўйлар ёнбошлашиб.
Тўриқ байтал анча ҳорган
Аравада беда ташиб.

Қишлоқда тун, осмонда ой
Мис товоқдай ярқирайди.
Оқбурасой бир маромда
Алла айтиб шарқирайди.

Қора серка кавшанади
Иягини селкиллатиб.
Зокир тоғам тошдек қотди,
Келган экан бироз
«татиб»...

Беҳзод ётар хурраги ҳам
«Пилқим, пир-пир» –
ғалати.
Бобом ухлар соқолини
Осмонга, ойга қаратиб.

Алиназар ЭГАМНАЗАРОВ

СУРУНКАЛИ «ДАРД»

ЁКИ БИР МАҚОЛА ТАРИХИ

Адаб, одоб, одам

1966 йил. Гулистонда, вилоят газетаси «Сирдарё ҳақиқати»да ишлардим. Ўнг жағимдаги касалланган тишим оғриб, милким шишиб кетди. Жағни рўмол билан боғлаб, шифокорга бордим. Шифохонада оғриган тишимни рентгенга солиб кўришгач: «Бу тишингизни даволаб бўлмайди, олиб ташлаш керак», дейишди. Мен: «розиман» , дедим. «Аммо биз бу ишнинг уддасидан чиқолмаймиз, ТошМИга боришингиз керак». «Яхши».

Гулистонлик тиш шифокори ТошМИга йўлланмани қўлимга тутқазаётиб тайинлади: «Эртага барвақтроқ боринг, у ерда беморлар кўп бўлади. Кечроқ борсангиз, амалий машғулот ўтказгани келган талабалар қўлига тушиб қолишингиз, улар эса сизни қийнашлари мумкин»,

Йўл олисмасми, ТошМИга барвақт боролмадим, Айтилган воқеа бўлди. Стоматология факультети домласи бир гуруҳ талабалар билан келиб, мени устимда жағ тишини олиб ташлаш бўйича тажриба ўтказди. Менда шундай taассурот қолдики, домла назарида мен одам эмас, лабораториядаги қуён эдим. У шу «қуён»нинг касал тишини қандай олиб ташлаш кераклигини аввал изоҳлаб, кейин кўрсатди, бақувват жағ тишининг уч илдизини уч бўлакка бўлиб олишда беморга жуда-жуда оғир бўлишини таъкидлашни ҳам унутмади. Бир кўнглим, «бор-эй» деб ўрнимдан туриб кетай дедим, лекин иложим қанча?! Ярим соатча дўзах азобини бошдан кечиришга тўғри келди. Оғриқ тишдан қутилганимда, юришга мадор қолмаганди. Бир амаллаб шифохона равоғига чиқиб, ўриндиқда анча ўтиргач, ўзимга келдим.

Уч-тўрт йилдан сўнг яна дардга чалиниб, Тошкентдаги 17-шифохонада икки марта ётиб даволандим. Мени операция қилишди. Бу ерда кўзимга дастлаб чалинган нарса тартиб-интизомнинг йўқлиги, шифокорларнинг малакасизлиги, беморларга эътиборсизлик, зарур дори-дармонларнинг етишмаслиги бўлди. Булар ҳам майли, ёмони, шифокорлардан бири тамагир эди. У мен билан ётган беморларнинг кўпидан пора олди. Бизга қўшни палатада Янгийўлдан келган, фақиргина колхозчи одам ётарди. Шифокор ўша одамдан ҳам юз сўм пора олди. Маълум вақт дуруст қарагач, яна муомаласи совуқлашибди. Колхозчи ёнида қолган охирги пули – 20 сўмни (у пайтда бунча пулга бир қоп ун берарди) олиб кириб берган экан, шифокор уни ҳам олибди. Бу гап беморлар ўртасида тарқаб, ҳамманинг нафрати ошди. Беморлар ҳатто менга ҳам дашном беришди. Палатамизда юнусободлик кекса, уруш қатнашчиси бўлган Ўринбой ака деган одам ётарди. У: «Ука, журналист экансиз, газетада ишларкансиз, бу ердаги расвогарчиликларни бир ёзиб, ярамасларнинг кўзини очиб қўйсангиз бўлмайдими?» – деди. Мен: "Ёнимда турасизларми?" – дедим. «Турмаган номард», «Ундай бўлса, ҳамманглар ўз норозиликларингни баён қилиб ёзиб, остига имзоларингни қўйинглар, яшаш жойларингизни кўрсатинглар».

Палатадошларим айтганимни қилишди. Бироқ шифохонадан чиққач, бу қароримдан қайтдим. Мени ҳар қалай даволашди-ку, шундан сўнг уларни газетада ёмонлаб чиқсам, яхшиликка ёмонлик бўлиб қолмасмикан, деган мулоҳаза шаштимдан қайтарди.

Орадан бир йил ўтди. Ёши етмишдан ошган онам кўз касаллиги (катаракта)га чалиниб шифохонага тушди. Тошкент шифохоналаридаги умумий аҳвол ҳақида озгина тасаввурга эга бўлганим учун кўз касалликлари бўлими мудири олдига илтимос билан кирмоқчи бўлдим. Шунда у ердаги вазиятни биладиган танишим: «У ерда бўлим мудири «нўл», сен профессор Маъдиев (ушбу фамилия маълум мулоҳазалар билан ўзгартирилди - ***муаллиф***) билан гаплаш, у ернинг аканг қарағайи ўша», деди. Бахтимга бир ҳамкасбим Маъдиевни ёзган экан. Ўша ҳамкасбим билан борган эдим, профессор яхши қабул қилди, биз билан анча очилиб гурунглашиб ҳам ўтирди. «Маҳалламизда бир иғвогар бор эди, – деди у. – Кўзи оғриб олдимга илтимос билан келиб қолди. Қўлга тушдинг-ку, дедим-да, шарт бир кўзини ўйиб олиб ташладим». Бу гапни эшитиб, этим жунжикиб кетди. Профессордаги шафқатсизлик ҳайратга солди, ундан кўнглим совиди. Ҳамкасбларига муомаласидан ҳам унинг анча шишиниб кетганлиги сезилди.

Бироқ, барибир, онамни шу шифохонага ётқизишимизга тўғри келди. Кўзларини операция қилишди. Уч кундан кейин онамга туриб юришларига рухсат беришди. Мен кун-кунора шифохонага бориб, онамдан хабар олиб турдим, профессор ҳузурига кириб миннатдорчилик билдиришни ҳам унутмадим.

Бир кун борганимда онам: «Юр, сен билан ҳовлида бирпас гурунглашиб ўтиргим келаяпти», дедилар. Биз ташқарига чиқиб, хиёбондаги бўш ўриндиқлардан бирига ўтирдик. Шунда онам мени ларзага солган бир воқеани гапириб бердилар.

Улар палатада тўрт аёл ётишарди. Профессор ҳар икки-уч кунда палатага кириб, беморларнинг ҳолидан хабар оларкан. Таажжубланарлиси шундаки, профессор палатадаги уч беморни кўздан кечираркан-у, тўртинчисига бурилиб ҳам қарамас экан. Профессорнинг бу қилиғи аёлга таъсир қилибди.Кампир қизига арз қилибди. Қизининг жаҳли чиқиб, профессорнинг ҳузурига кириб, икки-учта нордон гап айтибди. Профессор эса бу воқеадан кейин яхши томонга ўзгариш ўрнига, «тўни»ни баттар тескари кийиб олибди. У ҳар гал палатага кирганда, одатдагидек, «ўзининг уч бемори»ни кўраркан-да, сўнг «шикоятчи» кампирга қараб: «Мени қизингизга яна чақдингизми?.. Чақаверинг, қизингиз осмон қўлида бўлса ташаворсин», – деб чиқиб кетаркан.

Онамнинг бу ҳикояси мени ғазаблантирди. Юрсам ҳам, турсам ҳам шу воқеани ўйлай бошладим. Анча мушоҳада қилиб, фикрларимни тош-тарозига солиб кўриб, шифокор ахлоқи ҳақида мақола ёзишга қарор қилдим. «Тўққизинчи палата» деб номланган бу мақоламда, асосан, бир йил бурун ўзим ётган шифохонада бевосита гувоҳи бўлган воқеаларни қаламга олдим, лекин ҳеч кимнинг номини атамадим, умумийроқ қилиб ёздим. Мақола ўзим меҳнат қиладиган «Тошкент оқшоми»да босилиб чиқди. Уни газетхонлар яхши кутиб олишди.

Мақола шифохона жамоасида муҳокама қилинибди. Муҳокама жараёнида, кутилмаганда, кўп гаплар ошкор бўлиб, мақолада кимлар назарда тутилганлигини кўпчилик билибди. Бош шифокорнинг буйруғи билан айбдорлар жазоланибди. Бош шифокор шу буйруқ нусхасини менга топшираркан деди:

–Мақолангиз шифохонамиз жамоаси ўртасида қизғин муҳокама бўлди. Айбдорларнинг таъзирини бердик. Яхши мақола ёзибсиз...

–Муҳокама қизғин ўтган бўлса, яхши, энди тартиб-интизомни мустаҳкамлаб, мавжуд камчиликларни тугатинглар, беморларга эътиборли бўлинглар, – дедим мен.

–Бажарамиз, камчиликларни тугатамиз, – деди бош шифокор. Сўнг бироз ўйланиб туриб деди: – Энди сиздан илтимос, жон ука, мақолангиз Горздравда ҳам муҳокама қилинадиганга ўхшайди, ўшаларга бир қўнғироқ қилиб қўйсангиз, айбдорлар жазоландику.

–Илтимосингизни ўйлаб кўрамиз.

Эртаси олдимга шифохонада янги ётиб чиққан бир бемор келди. «Сиз у ердаги бир йил аввалги воқеаларни ёзибсиз, ҳозир аҳвол ундан баттар», – деди у. Мен бу одамдан шифохона ҳақидаги фикр-мулоҳазаларини қоғозга тушириб беришини илтимос қилдим. У илтимосимни бажарди.

Тошкент шаҳар Соғлиқни сақлаш Бош бошқармаси мақоламни шаҳардаги барча тиббий муассасалар жамоалари ўртасида ўқиб, муҳокама қилиш тўғрисида буйруқ чиқарди.

Бош шифокор яна олдимга келди.

–Бизнинг катталарга қўнғироқ қилдингизми? - деди у.

–Йўқ.

–Нега?

–Шифохонангиздаги аҳвол ҳозир илгаригисидан ҳам баттар экан. Кеча олдимга у ерда яқинда даволаниб чиққан бир бемор келди.

–Камчилик ҳамма жойда ҳам топилади. Мақолангиз мавҳумроқ ёзилган, аниқ фактлари йўқ.

–Мен атайин шундай қилиб ёздим. Аниқ ёзишга жазм қилганимда, бир-икки шифокорингиз қамаларди,-дедимда тортмамда тайёр турган тилхатларни олиб, бош шифокорнинг олдига ташладим.У бу хатларни ўқигач бўшашди.

Мен янгийўллик колхозчи ҳақида гапирдим.

–Илгариги табиблар бундай одамларни савоб учун даволашган-ку, улардан ҳақ талаб қилишмаган. Сиздаги айрим шифокорлар эса ҳам ҳар ойда давлатдан 180-200 сўм маош олишаяпти, ҳам меҳнаткашни талашяпти.

Бош шифокор ўйланиб туриб:

–Нафсиламирини айтганда, гапларингиз тўғри, илгариги табиблар бундайлардан ҳақ талаб қилмаган, Аллоҳдан қўрққан,-деди.

У Навоийнинг тўрт мисрали ғазалини ўқиди, сўнг:

–Хом сут эмган бандамиз.Одамни фарқ қилиш, айниқса раҳбар бўлганингдан кейин қийин бўларкан, ҳамма кўзингга яхши одам бўлиб кўринаркан, – деди. -Шифохонамизда порахўр битта эмас, яна бор. Бири ўликхонада ишлайди, ўликларни эгаларига сотади,

Шундан кейин бош шифокор ўрнидан туриб, хайрлашиб чиқиб кетди.

Икки кундан сўнг олдимга жазоланган шифокорлардан бири келиб, обидийда қилиб ўзини оқламоқчи бўлди. «Мени тамагир дебсиз. Сиздан ҳеч нарса олганим йўқ эдику. Бизга ҳам осон тутманг. Биздан ҳам олиб турадиганлар бор»,- деди у. Мен: «Агар сиздан ҳам олишадиган бўлса, олмайдиган жойга бориб ишланг. Ҳамма иймонсиз бўлиб кетмагандир», дедим.

Шу воқеадан бери ўттиз йилга яқин вақт ўтди. Бу вақт мобайнида бемор ва шифокор муносабатларида нима ўзгариш бўлди? Шубҳасиз, мақоламда тилга олинган шифохонада тартиб-интизом анча мустаҳкамланган, шифокорлар беморларга эътиборли бўлиб қолган бўлишлари мумкин. Албатта, мустақил республикамиз ҳукумати соғлиқни сақлаш йўлида кўп маблағ сарфлаётганлиги, Ўзбекистон шифо масканларининг моддий-техник базаси, ҳар минг кишига тўғри келадиган шифокорлар миқдори, шифохоналардаги ўринлар сони бўйича Туркиядек мамлакатдан ҳам юқори туриши биз фахрлансак арзийдиган ҳақиқат. Президентимиз ташаббуси билан ҳар бир вилоят марказида энг замонавий ускуналар билан жиҳозланган, одамларга бепул тиббий хизмат кўрсатадиган шошилинч тез ёрдам марказлари бунёд этилаётганлиги ҳам қувонарли ҳодиса. Имон-эътиқодли, Гиппократ қасамини унутмайдиган, касби орқасида халқ орасида яхши ҳурмат топган шифокорларимиз ҳам анчалигини инкор этмаслик керак. Лекин даволаш ишларининг яхши ташкил этилмаганлиги, зарур дориларнинг топилмаслиги, айрим шифокорларнинг малакасизлиги, тамагирлик қилиш ҳоллари ҳамон учраб, ҳалол инсонларнинг ғашини келтириб, яхши турмушимизга доғ бўлаётганлиги ҳам инкор этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир.

Ёзда бир жияним Тошкентдаги ортопедия ва травматология шифохонасининг нақд пул тўлаб даволанадиган бўлимида ётиб даволанди. У киста (умуртқа орасидан эт ўсиб чиқиш) касалига чалинган, илгари бир марта операция бўлган эди. Оғирроқ юк кўтариб қўйганми, касали қайталаниб, яна шифохонага тушди. Адашмасам, у шифохонада кунига беш минг сўмга яқин тўлаб ётди.

Жиянимни икки марта кўргани бордим. Аҳволи оғир эди, унга белдаги қаттиқ оғриқ азоб берарди. Ҳожатига бир томонига қийшайганича инграб, зўрға бориб келарди.

–Шифокорлар нима дейишаяпти, тузалиб кетаркансанми? – дедим иккинчи борганимда.

–Яна операция қилмаса бўлмайди, дейишаяпти, –деди у. – Мен эса кўнмаяпман. Операциясига катта пул тўлаш керак. Гап пулда ҳам эмас, керак бўлса машинамни сотаман. Бир марта операция қилишди, тузалиб кетмадиму, энди тузалармиканман. Москва ва Киевда лазер билан осон даволайдиган йўли бор, дейишаяпти. Ўша ёққа борсамми дейман. Лекин Москвада танишим йўқ, у ерга борган ҳам эмасман. Қандоқ бўларкин, деб ўйланиб турибман.

–Мени Москвада жарроҳ-профессор танишим бор, ўшанга қўнғироқ қилайми?

–Яхши бўларди.

Эртаси Москвадаги профессор танишимга қўнғироқ қилиб, илтимосимни айтдим. У:

–Беморни яхши мутахассис кўрганми?– Эҳтимол, Тошкентнинг ўзида даволаш мумкин бўлар. Ҳозир Москвага келиб даволаниш ўзи бўлмайдику, – деди.

–Бу ҳақда бирон нарса дея олмайман. Мободо, Тошкентда ўткирроқ шогирдларингиздан йўқми?

–Агар сабр қилиб турсанглар, менинг ўзим келаси ҳафта Тошкентга бораман, бир дўстимнинг юбилейи бўлаяпти. Ўшанда жиянингизни ҳам кўрарман.

Бу гап мени хурсанд қилди. Келаси ҳафта москвалик таниш профессор Тошкентга келди. Мен жиянимни унинг ҳузурига олиб бордим. У беморни, ундаги рентген расмларини диққат билан кўздан кечирди-да:

–Сизни ким даволади?– деди.

–Доцент даволади.

–Профессор маслаҳатида бўлмадингизми?

–Йўқ.

–Нега? Кунига 5 минг сўмдан тўлаб даволаниб, бир марта ҳам профессор кўрмаса, бу ёғи қандай бўлди?

–Доцентнинг ўзини зўр дейишдику.

–Бу гап тўғри эмас. Оддий шифокор – оддий шифокор, доцент – доцент, профессор – профессор, ҳар бирининг ўрни бўлакча. Бизнинг соҳада профессор даражасига етиш ўзи бўлмайди... Сизнинг дардингизга операциянинг кераги йўқ. Сизга физиотерапия керак. Физиотерапия шифохонасига ётинг, тузалиб кетасиз.

Жияним шундай қилди. Мана ҳозир у дарддан фориғ бўлиб, ишлаб юрибди. Август ойида маҳалламизда бир ишчи йигит оққон касалига чалиниб вафот этди, уч норасида фарзанди етим қолди. Шифокорлар шу йигитнинг укасидан ҳам 20 минг сўм олишибди. Бундай мисолларни анча келтириш мумкин.

Тамагирлик, порахўрлик, кўзбўямачилик, зиммадаги вазифага панжа орасидан қараш каби иллатлар фақат тиббий соҳага хос десам нотўғри бўлади. Бундай ҳодисаларни бошқа соҳаларда ҳам кузатиш мумкин. Энг ёмони эса, айрим калтабин, кўнгли қора кишилар турмушимизда баъзан учраб турадиган бундай нохушликларга дуч келганларида, бозор иқтисодига тош отишга интиладилар. Бу эса тўғри эмас.

Яқинда бир даврада бир одам: «Швейцарияда автобус бекатига сумкангизни қўйиб кетсангиз, эртаси хабар олсангиз, сумкангиз ўша жойда турган бўлади», деди. Иккинчи одам уни қувватлади: «Германияда хонадонлар сут идишни эшик ташқарисига пули билан қўйиб қўйишаркан. Сутчи белгиланган вақтда келиб, идишга сут қуйиб, ҳақини олиб кетаверар экан. Идишга ҳам, пулга ҳам биров тегмас экан», деди. Суҳбатга мен ҳам аралашдим. «Бундан юз-юз эллик йил муқаддам бизнинг юртимизда ҳам шундай бўлган. Эшикларда қулф бўлмаган. Бозорлардаги дўконлар очиқлигича қолиб, олдига парда тортилиб кетилаверган, улардаги буюмларга биров тегмаган».

–Ҳозир нега ундай эмас?

–Одамларни «казарма социализми» бузди, – дедим мен. – Халқ хўжалигидаги эгасизлик, мафкуравий соҳада даҳрийликни кенг тарғиб қилинганлиги, ичкиликбозлик авж олдирилганлиги шунга олиб келди. Ўтиш даврининг қийинчиликлари бу асоратларни кучайтирди. Коммунистик жамият тарғиботчилари «эски дунё», унинг одамлари устидан кулиб, янги, баркамол инсонни яратишга интилди. Аслида ҳалолни ҳаромдан, ҳақни ботилдан, тўғрини эгридан, яхшини ёмондан, ҳидоятни залолатдан ажрата олмайдиган, нима бўлса ҳам айш-ишрат қилиб қолишни ўзига шиор қилиб олган сирти ялтироқ, аслида мўрт, манқуртсифат одамларни кўпайтирди.

...Ҳамкасб акам Нуъмонхон Насимовнинг 90 йил умр кўриб, 70-йилларнинг охирида ҳаётдан кўз юмган оталари бўларди. У киши Нуъмонхон акамга «домла» деб мурожаат қилардилар. Бир кун Нуъмонхон акам ишдан борсалар Насимхон ота ҳовлидаги сўрида ўтирган эканлар. Нуъмонхон акам чолга салом бериб, ичкарига ечингани кириб кетаётганларида ота ўғлини тўхтатибди.

–Ҳув, анавини кўраяпсизми, домла, – дебдилар девордан осилган ҳосили мўл олма шохини кўрсатиб.

–Кўрдим, ота, қўшнимизнинг олмаси.

–Шуни болаларингиз узиб еяпти. Боланинг кўнгли пошшо, бир нарса демадим... Лекин олма қўшнинини, рози қилиб қўйишингиз керак.

Нуъмон акам шу заҳоти қўшнисиникига чиқиб, бўлган гапни айтибдилар, хоҳласанглар ҳақини тўлайин, отамни тинчитиб қўймасак бўлмайди, дебдилар.

Қўшни кулибди-да, Нуъмонхон акам билан ҳовлига кириб, Насимхон отани қучоқлаб, юзларидан силаб:

–Қўшнининг қўшнида ҳақи бўладику, отахон, девордан осилган олмамизни болалар еган бўлса юз марта розимиз, хижолат бўлманг, дебди. Чол олдида бироз ўтириб, уёқ-буёқдан гаплашиб, сўнг чиқиб кетибди.

Маҳалламизда Жўра бува деган мўйсафид бўларди. У ҳам ҳалолликда Насимхон отага ўхшарди. Мен бу мўйсафид билан кўп гурунглашганман. Маҳалламизда бир оиланинг фарзандлари анча ноқобил чиқиб, онасини куйдиришди. Мен Жўра бувага бир кун шулар ҳақида гапирганимда у киши: «Бу болалар ҳаром еган, ўғлим, марҳум оталари юлғич эди, ҳалол-ҳаромнинг фарқига боравермасди, – дедилар.

Ўйлаб кўрайлик: ҳозир орамизда Насимхон ота, Жўра бува сингари фикрлайдиган одамлар кўпми? Агар оз бўлса, бунда биз ижодкорларнинг ҳам лоқайдлигимиз, бепарволигимиз таъсири йўқми?

«Казарма социализми» даврида биз қаламкашлар кундалик турмушимиздаги салбий ҳодисалар ҳақида кўп ёздик. Лекин натижаси оз бўлди. Сабаби, ҳар гал иллатнинг «шохлари» кесилардию, лекин «танаси», яъни бу иллатни юзага келтирган самарасиз тузумга тил теккизилмасди. Охири шундай бўлдики, бу «тана»нинг ўзи чириб, тўкилиб тушди. 80-йилларнинг иккинчи ярмида собиқ иттифоқда бошланган қайта қуриш ва республикамизнинг мустақилликка эришуви турмушимиздаги барча салбий ҳодисаларни таг-томири билан тугатиш, ўзлигимизга қайтишимиз учун замин яратди. Лекин катта даврда юзага келган муаммоларни саккиз-ўн йилда ҳал этишни талаб қилиш инсофдан эмас. Биз ҳаётимизнинг барча соҳаларида туб бурилишларга эришиш учун халқ хўжалигидаги иқтисодий ислоҳотларни изчил давом эттириб, юртимизда мўлкўлчилиликка эришишимиз, имон-эътиқодли инсонларни тарбиялашимиз, ҳар бир ишда ижтимоий адолат мезонларига амал қилишга ўрганишимиз керак. Ана шунда турмушимизга доғ бўлган салбий ҳодисалар ҳам ўз-ўзидан камайиб, ҳаётимиз фаровонлашади.

Дунё – кенг...

ТАНАСИ БОШҚА ДАРД БИЛМАС

Кливлендлик (АҚШ) 74 ёшли врач Роберт Уайт одамнинг миясини кўчириб ўтказиш бўйича операцияни амалга оширишга тайёргарлик кўраётир. Ҳатто бундай ўта хатарли тажрибага рози бўлган беморнинг исм-шарифи ҳам маълум.

Ўттиз йилдан бери тўшакка михланиб ётган америкалик Крейг Реперис деган хаста тақдирини таваккалга қўйиб, ҳаётини Р.Уайт қўлига топширмоқчи.

60-йилларда врач Р.Уайт бир маймуннинг бошини бошқа бир маймуннинг танасига кўчириб ўтказган эди. Ўшанда шўрлик жонивор бир неча соат нафас олиб ётганди, холос. Ҳозир эса бу олим ана шундай операцияларнинг имкониятлари кўплигини таъкидлаётир. Дарҳақиқат, у амалга оширган илк тажрибадан бери орадан қирқ йил ўтди. Жаҳоннинг бошқа таниқли нейрохирурглари ҳам бўлажак операцияга умид билан қарашиб, бу амал трансплантология ривожида жиддий қадам бўлади, дейишмоқда.

Бу масаланинг ахлоқий томонлари ҳақида мулоҳаза билдираётган мутахассислар операция муаммосини ҳал этиш бемор билан врачнинг ўзаро рози-ризолигига боғлиқ, дейишмоқда. Модомики, жуда оғир аҳволда узоқ йиллар тўшакка михланиб ётган бемор шу амалга рози экан, демак операцияга киришса бўлади, деган фикрда улар.

Россиядаги Трансплантология ва сунъий аъзолар илмий тадқиқот институти олими М.Разгулов фикрича, соғлом ва ёш танани тупроққа бергандан кўра, агар бу тана кимнингдир бош миясига ҳаёт бағишлай оладиган бўлса, бундай жарроҳлик амалининг ҳеч қандай ғайриахлоқий томони йўқ. Бошқа бир россиялик мутахассис И.Силуянова бу фикрга қарши чиқиб, бош миянинг кўчириб ўтказилиши, ижобий ҳал бўлган тақдирда ҳам, жиддий оқибатларга олиб келишини уқтиради ва фикримга қўшилмаганларга М.Булгаковнинг «Итюрак», А.Беляевнинг «Профессор Доуэлнинг боши» асарларини ўқиб чиқишни маслаҳат бераман, дейди.

ЮРАК ЮТГАН ЖЕКИ ЧАН

Машҳур актёр Жеки Чан илк бор кинога суратга тушганида атиги саккиз ёшда эди. Ўшанда у «Улкан ва кичкина Ванг Тин Бар» картинасида рол ижро этганди. Ҳозиргача у юзга яқин фильмларда суратга тушиб, ҳар гал томошабинлар олқишига сазовор бўлаётир.

Ҳозирги киноларни алоҳида трюкларсиз, каскадёрларнинг хатарли ҳолатлардаги қалтис ҳаракатларисиз тасаввур этиб бўлмайди. Гонконглик киноактёр, режиссёр, продюсер ва ёзувчи Жеки Чан бу борада чиндан юрак ютганлардан. Унинг киноларда бажарадиган қалтис ролларини бирор-бир фирма ўз ҳимоясига олмайди. Бунинг сабаби шундаки, Жеки Чан бажарадиган трюклар ҳаёти учун ўта хавфли. Айни пайтда мураккаб ҳаракатларни бажаришда унга ҳамкорлик қиладиган каскадёрлар ҳам қалтис ҳолатларга тез-тез тушиб қолишади. «Полициячи саргузаштлари» фильмини суратга олишда бир йўла бир неча каскадёрлар ярадор бўлишди. Ана шундай ҳодисалардан кейин «Жеки Чаннинг каскадёрлар ассоциацияси» тузишга қарор қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги ҳамда Бадиий экспертиза бошқармаси бошқарманинг бош санъатшунос-назоратчиси Нодиржон Раҳимовга бобоси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Иброҳим РАҲИМ

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Маданият ишлари вазирлиги ва "Ўзбекнаво" эстрада бирлашмаси Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист

Муҳриддин ХОЛИҚОВнинг

бевақт вафоти муносабати билан марҳумнинг оила-аъзолари ва яқинларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

«Ўзбектеатр» ижодий бирлашмаси ва Театр ижодкорлари уюшмаси таниқли хонанда, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист

Муҳриддин ХОЛИҚОВнинг

бевақт вафоти муносабати билан марҳумнинг оила-аъзолари ва яқинларига чуқур таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси ҳамда «Саодат» журнали таҳририятлари ёзувчи Қурбоной Убайдуллаевага ўғли

Муҳриддин ХОЛИҚОВнинг

бевақт вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти маъмурияти институтнинг етакчи илмий ходими, филология фанлари доктори, профессор

Муҳаммаджон ҲАКИМОВнинг

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила-аъзолари ва яқин биродарларига чуқур ҳамдардлик изҳор қилади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

* * *

НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O‘zbekiston adabiyoti va san’ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 133-49-93; 136-56-56

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Наср ва назм бўлими: 136-56-50

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Раҳматилла БЕРДИЕВ
Саҳифаловчи — Илҳом ЖУМАНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди — 22.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г. — 3009. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—6512.